

DISKUSIJA IR VISUOMENĖ

1. Diskusijos teisė ir reikalingas

Skirtingų nuomonių pareiškimas tuo pačiu klausimu turi diskusijos vardą. Yra žmonių, kurie prieš diskusiją iš anksto nusistato. Kam ginčytis, ginčas ardas vienybę, tarpusavio pasitikėjimą, o vienybė dabar taip reikalinga – argumtuojama. Nusistatymas už vienybę yra girtinas, bet manyti, kad vieninga nuomonė pasiekiama be diskusijų, yra klaidinga, o nusistatyti prieš diskusiją iš principo yra žalinga. Žmonės negali vienuo- dai galvoti net ten, kur galvojinas siekiama suvienodinti. O demokra- tija ne tik įgalina, bet ir įpareigoja žmogų turėti savą nuomonę. Ir svarbiausiais klausimais žesti iš karto vienos nuomonės. Tik kada tuo pa- čiu reikalu pareiškiamos įvairios nuomonės, kada jį pažiūrime iš įvai- rių pusių, labiau aiškėja tiesa. Nuomonių pareiškimas apsaugoja nuo vie- našališkumo ir klaidos. Skirtingomis nuomonėmis į valstybinių reikalų kompleksą pagrįstas pačių visuomeninių grupių buvimas. Taigi nonuostabu, jeigu diskusija dažniausiai ir aina tarp vienos ir kitos grupės žmonių. Bet pa tokie tarpusavio diskusijos paprastai prieinamos kompromisinės išvados, praktiniame gyvenime daugumai priimtinos ir vykdytinos.

Taigi nusistatymas prieš diskusiją iš principo yra nesusingratimo veisius. Tik visuomeninė diskusijos žala ar nauda priklauso nuo jos bū- do. Jeigu kultūringa diskusija turi laikytis tam tikrų dėsnių, tai trum- ties padėtis juos dar labiau sugriežtina.

2. Kai kurie diskusijos dėsniai

Savo nuomoni ir pozicijai apginti diskusijos dalyviai vartoja dve- jopą metodą: kito argumentus kritikuoja ir apskritai kito poziciją griež- ja, o savus argumentus kelia savajai pozicijai sustiprinti. Pozityves- nis ir dėlto pirmasis metodas: skelbti ir argumentuo- ti savo pozityvų nusistatymą (a).

Kritika betgi dažnai neišvengiama. Diskusijoje kritika supainioja, apkertina ir padaro bėvaisę tik tada, kai į leidžiamasi į demagogiją. O demagogija, pirmiausia, reiškiasi oponento minties iškraipymu: oponent- to mintį kritikas suformuluoja savais žodžiais, iškraipdamas jos prasmę, ir tada ima kritikuoti. Vadinasi, pastato bauba, jį priškiria oponentui ir tada ima jį griežti (b). Tai būna kaip "Varec", "Ker- rima" ir t. t. (c).

Džentelmenišką diskusiją turi būti vengiama s- veltimos minties kraipymo (b).

Kai kritikas negali savo oponento argumentų sugriauti ir jo taigi- mo paneigti, tai ne kartą stengiasi juos nutylėti, nusukti kalbą į šulį bendrinėmis frazėmis: oponentas niekas žmogų, leidžias smelžų bangą, oponentas esąs reacionierius, aliudės laisvės kovą... Tokių standarti- nių bendrybių žodynas tobuliausiai išdirbtus sovietiškoje "diskusijoje". Jomis nepasakoma nieko konkretaus, nepasakoma, kuo, kur, kada apšmeiž- ta, kuo reacionieriškumas pasirodė, bet tokių bendrų frazių dūmelis meta šėbėli, deda neigiamą antspaūdą. Pozityvioje diskusijoje turi būti vengiama frazių bendrybėmis, turi būti kalbama aiškiai ir tiksliai s- sąvokomis (c).

Ypač didelio atsargumo ir konkretumo turi būti laikomasi kalbant apie asmenis. Tenkintis gandaiis, girdėtiais "kažkur," "žmonėse", "stovyklose" yra demagogijos ženklas. Jeigu apie asmenį, kokios žinios leidžiamos, tai atsakomybė už jas turi prisiiimti arba pats to asmens kritikas arba jis turi nurodyti, kas, kur, kada tai yra pareiškęs, kad paliestasis asmuo galėtų, laikydamas save nekaltu, ieškoti satisfakcijos. O pats taruoja laiku apie asmenis leidžiama itin daug gandy. Jie pasiokia net užjūrį. Gandy ir žmonių be sąžinės dėka kai kurio žmonės, kurie šimtams išgelbėjo Stutthofio lagoryjogovybę, paskelbiami žmogžudžiais, nacių talkininkais... G a n d a m s d i s k u s i j o j e n e v i e t a , j o j e t u r i f i g ū r u o t i f a k t a i (d).

Bet ir su faktais praktikoje padaroma taip kaip su svetima mintimi: faktai "pafrizuojami", iškraipomi. Kad sudarytu išpūdingesnę išvadą apie žmogų, pvz., skelbiama: tas ir tas pasirašė SS legiono mobilizacijos atsisaukimą. Skelbia taip, nors žino, kad nebuvo jokio lietuvių atsisaukimo SS legiono organizuoti. Atsisaukimą kovai prieš bolševizmą pakeičia SS mobilizacijos atsisaukimu ir taries žmogų pašalinę jau iš kelio... Tokia f a k t ų i š k r a i p y m o d e m a g o g i j a d i s k u s i j o j e y r a n e l a i s t i n a i r n e p r i i m t i n a (e).

Diskusijos ikarštėje oponentai kartais taip išibėgėja, kad iš savo uždaro rato diskusijas perkelia į tretinių bendruomenę, piktinasi ir kritikuoja kiekvienam sutiktajam, kas uždaro rato diskusijoje jam nepatiko. Nusinama iki to, kad iš anksto susitarus nieko neskelbti apie tarpusavio diskusiją, susitarimas sulaužomas, ir viskas atsiduria net užjūrio spaudoje.

Jeigu vidaus diskusija neturi patekti viešumon, tai juo labiau ta, kurios paskelbimas viešumoje yra žalingas bendrajam reikalui. (f). Neseniai paskelbtos Amerikos lietuvių spaudoje informacijos apie Nürnbergo dokumentus, tų dokumentų analizė, polemiką su politine vadovybe dėl nacionalistų partijos yra tokios didžiausios, žalingos nediskrecijos pavyzdys.

3. Išvados visuomenei

Siuos konkrečius kasdienio gyvenimo suaktualintus dėsnius primename ir taikome ne savo oponentams. Taikome tiems, kurie nėra iš anksto nusistatę prieš visą, ką mes teigiame. Kas įsitikinę, jog mes turį monobirdžių ir botvirų tikslų, to neįtikinsime ir nepaskatinsime šių dėsnių laikytis. Mes kreipiames į savo skaitytojus, kurie sudaro tretinių bendruomenės didesnę ar mažesnę dalį, su viltimi ir paskatinimu, kad jie savo praktikoje nuo tų dėsnių nenukryptų, o taip pat reikalautų ir iš kitų jų laikytis. Vroipiames su paskatinimu:

1. parodyti didesnio paslankumo ir iniciatyvos savam nusistatymui reikšti; o iš svetimos nuomonės ar svetimų darbų kritiko reikalauti, kad jis ir pozityviai pasisakytų, kaip reiklia geriausiai kritikuojamą klausimą išspręsti;
2. žiūrėti, ar svetimos minties kritikas kritikuojamosios minties neiškraipo;
3. kritiškai priimti bet kokius pareiškimus bendromis frazėmis ir reikalauti, kad būtų tariama konkrečiai ir tiksliai;
4. žiūrėti, ar faktai neiškraipomi;
5. nepritarinti ir nepritarimą viešai parodyti tiems, kurie bendrajam reikalui kenkiančias žinias ar polemiką iš uždaro rato perkelia viešumon.

Šitaip nušiteikusi visuomenė ne tik pati išsilaikys kultūringos diskusijos ribose, ne tik pati išsisaugos nuo galimo suklaidinimo labai kritiškai priimdama visokius gandus, pati sau keldama klausimą, ko norima pasiekti tais ar kitais gaudais ar perdėta kritika. Ji darys moralines įtakas ir tiems, kurie su viešosios moralės bei sugyvenimo ar bendradarbiavimo dėsniais nenori skaitytis. O šitokios antimoralios diskusijos, su slaptais ir viešais kaltinimais jau perdaug priviso. Sankcija jai reikalinga, sankcija, kurią vykdytų pati visuomenė.

LIEUVOS BYLOS KRONIKA

Nai pirmyn, nei atgal! Diplomatinėje plotmėje mūsų klausimas nebuvo pajudintas. Vargiai jis iškils ir šioje taikos konferencijoje. Joje numatomos tik sutartys su Italija, Rumunija, Vengrija, Suomija. Su Lietuvos byla turės būti susidurta nagrinėjant Lenkijos, Vokietijos klausimus, nustatant SS vakarines sienas. Ir nėra ko labai nusiminti, kad Lietuvos klausimas tuo tarpu nesprendžiamas. Dabar, kada sovietams dar taip nusileidžiama, jis vargiai būtų sprendžiamas mums reikalinga prasme.

Nuolaidų grėsmės punktai. Sovietų tarptautinė įtaka nemažta. Valstybės, kurios neturėjo su jais santykių, ieško ryšio. Argentina, demonstruodama prieš JAV, net urbi et orbi pasiskelbė atnaujinti draugingus ryšius su SS. Ji užmezgė santykius ir su Lenkijos varšuvine vyriausybe. Varšuvos pasiuntinys pakaitė londonišką Lenkijos atstovą. Argentina yra viena iš tų, kurios nepripažino Lietuvos Sov. S-gai. Kilo klausimas, ar šiam nusistatymui liks ištikima ir užmezgė santykius su SS.

Argentinos laikraštis "El Pueblo" pranešė, kad prezidentui esant pateiktas pasirašyti dekretas, kuriuo Argentinos ambasada steigiama Maskvoje, o konsulatai Leningrade, Maskvoje, Kieve, Odesoje ir kai kuriuose miestuose Pabaltijo kraštu, kurie "vėliau įsikorporavę į SS". Toks dekretas reikėtų Lietuvos pripažinimą Sov. Sąjungai. Bet užsienio reik. m-jos paaiškinimu toks dekretas, apie kurį rašė "El Pueblo" su išsireiškimu apie Pabaltijo kraštų "įsikorporavimą", neegzistuoja.

Su jautrumu ir griežtu reaguavimu lietuviai buvo priėmę Churchillio sakinį apie Baltijos valstybes jo kalboje Amerikoje. Toje kalboje Churchillis stebėjosi SS nepasotinamais norais, nors jau gavus dalį Suomijos, reinkorporacijos į SS osandis Baltijos valstybės... Toks pasakymas kėlė aliūzijų, jog Churchillis jau skaitosi su faktu ir ant jo toliau grindžia politines kombinacijas. Bet po AIT, po Lietuvos ministerio Amerikoje raštų, Churchillis per savo sekretorių laišku pasišikino Lietuvos ministeriui, kad tuo sakiniu jis nurodęs tik patį faktą, bet jo nevertinęs nei teisiniu, nei moraliniu atvilgiu. Taigi ir dia galimas mūsų bylai nenaudingas aiškinimas atkrinta. Tikrai nuolaidų kelias Sov. S-gai ir tarpusavio susitarimas sudaro mūsų likimui nepatogią atmosferą. Iš kitos pusės yra ir žymiai, netiesiogiai naudingų lietuviškam reikalui.

Pagalbos balsai. Vakaruose kuriasi naujos visuomeninės organizacijos ginti jau ne tik žmogaus, bet ir pavergtų tautų teises, arba organizuojasi pačios pavergtosios tautos. Londone įsikūrė Laisvės Lyga - pačių pavergtųjų tautų, Vašingtone taip pat, Paryžiuje Lyga tautų teisėms ginti - pačių prancūzų. Organizuotu būdu jos gali stipriau kelti visuomeninę oponiją prieš tautų pavergtėjus. O visiems aišku, kas šlandien yra didžiausias pavergtėjas. Bet atitinkamos vyriausybės tų organizacijų veiklos nestabdo. Jos pačios nėra jau nosuinteresuotos antisovietine akcija. Ir spaudoje jau dažniau pasirodo informacijos, palankios baitams. Tokie pasisakymai pamatų ardo tyčiomis laikomą tylos frontą baltų klausimu. Bet tai dar pirmieji smūlkus lašai.

Partizanišku politinė akcija. Dėmesio vertas dar vienas centras, kuris ima kalbėti Lietuvos vardu tarptautiniame forumai. Tai Baltijos valstybių išlaisvinimo komitetas, kuris savo būveinę nurodo Prancūzijoje. Lietuvos vardu kalba Tautinas, Latvų Baladis, estų Kessala. Komitetas įteikė (45.12.5) raštą UNO paruošiamajai komisijai, kad į darbą tvarką įtrauktų "neišprovokuotą prieš Baltijos valstybes SS agresiją". Įteikė pačiai UNO pilnatai tuo pačiu klausimu mancurandumą, pasakui kraipėsi (46.1.12) ir pilnatos pirmininką Spaaką, 1946.1.30 ST pirmininkui. Kai nieko negalboje, ir Baltų klausimas nebuvo įrašytas darbų eilėn, papildomai ėjo komiteto pasiūlymai Bovinui (46.2.2), Boozveltionei, Bidault. Kada ir tai nieko negalboje, komitetas įteikė griežtą protestą prieš UNO ir ST apsilidinę apolidamas į pasaulio opiniją.

Apilnuodamas į pasaulio opiniją, komitetas nepagalvi aštrių, bet teisingų žodžių UNO ir trim didiesiems:

"...Mūsų ir vidutinės tautos pasaulinėje šachmatų lentoje tūra jiems tik pėstininkai, kuriuos jie naudoja tik savo reikalams. Š. Bovinas iškišdamas piram Irano pėstininką, suprovokavo aštrų priešingą ėjimą - p. Višinskis, kuris žengė piram su daugeliu pėstininkų iš karto: Graikija, Indonezija, Syrija, Libanu. Skelbdamas tautų teisę joms pačioms tvarkytis, p. Višinskis pareikalavo, kad britų kariuomenė pasitrauktų iš šių kraštų. Koks cinizmas!

... Iš vienos pusės, Kroniaus dirigentai, pasinaudodami savo jėga, mina ir niekis verčia tautų teisę, - taip atsitiko su baltų tautomis, o iš kitos, jie skelbia jį, kad jiems tarnautų...

... Ir niekas iš penkiasdešimties delegacijų nesusirado, kas p. Višinskį paklaustų, kodėl SS nevakuoja savo kariuomenės iš Baltijos valstybių...

... Kai sovietų praturėms gen. Ručenko reikalauja Nūmberge nacių dirigentų galvų už jų depopuliacijos politiką, žudymus, civilių rusų gyventojų išvežimus, - penkiasdešimt delegacijų UNO Londone užsikimšo ausis, kad neišgirstų desperacijos šauksmo iš šimtų tūkstančių baltų, žudomų, ar, šeimas išdraskius, vyrus atsakyvus nuo žmonių, vaikus nuo motinų, deportuojamų į Rusijos gilumą...

... Totalistinė sovietų valstybė nieku nesiskiria nuo totalistų nacių III reicho. Jom sušikinti ir žmoniškumui apsaugoti nuo nacių vergijos grėsmės reikėjo apkrūvinti visą žemės rutulio veidą; ar nersikės to pat, kad pasaulis būtų išvaduotas nuo sovietų grėsmės?

... Ar sovietinis totalizmas yra suderinamas su tikra ir sveika demokratija? Ar jis, kaip pavojinga bacila, neužkreičia tautų bendruomenės, UNO, ir ar nepadaro jos netinkamu visų tautų sąaugimo garantu? Ar jis nėra nuolatinis pavojus tikrai? Ar UNO nepasizadėjo pašalinti iš pasaulio bet kokią jėgą agresiją? Kodėl ji užmerkia akis prieš mmskvinę agresiją, neteislingai įvykdytą Baltų valstyboms, ir prieš jų pavergimą...

... Visos gražios kalbos, pasakytos didžiųjų valstybės vyrų, atidant UNO pilnatį Londone, yra beprasmiš, jei mūsų pakartotinis skundas prieš Stoline agresiją buvo nuleistas niekais. Jei gerai organizuotame mieste yra kolektyvas gaisrininkų, kuris sulig pirmu pranešimu puolasi atlikti savo pareigas ir užgesinti gaisrą, kur jis pasiroiškė, tai kodėl UNO, kuri turisi einanti gaisrininko pareigas mūsų susiaurėjusioje planetoje, atsisako gesinti ugnį naujo gaisro, kuris aplojo pelnmais Baltijos kraštus?

Į tai mes laukiame atsakymo iš Pasaulio Opinijos, į kurią mes šaukiames".

Sirdies krauju rašyti tie žodžiai į pasaulio opiniją. Tačiau yra labai rimto pagrindo abejoti, ar jie pasieks tikrą. Susidarymas naujo centro, kuris imasi kalbėti Lietuvos ar baltų vardu, vargiai yra Lietu-

vos būtų naudingas. Svarbiausia ir pagrindinė neigiamybė - klaidinamos yra svetimšiosios įstaigos, kada į jas kreipiamasi šia vieno, šia kito komiteto ar vyriausybės vardu. Svetimiesiems sudaromas įspūdis, kad pas mus nėra vienybės, susigiedojimo. O jeigu taip - tada nekreipama dėmesio nė į raštus. Pasireiškus anksčiau tik dviem organams, pretenduojantiems tautos vardu kalbėti, jau buvo susidaryę minėto pavojaus. Ir skubiai šiuo metu imamasi priemonių, kad vedovavimo vienybė būtų atstatyta. Reikia siekti, kad ir šis naujas veiklos židinys, nustotų buvęs partizaniskasis ir įsijungtų į bendrą veikiančią organizaciją dėl Lietuvos laisvės. Darbo visiems pakaks, bet reikia, kad jis būtų centralizuotas.

OKUJUOTOJE LIETUVOJE

Nors tikrų ir naujų žinių iš anapus užtvaros labai sunku gauti, bet gana patikimi šaltiniai, nors gerokai seni (balandžio patį pabaiga) mums praneša per Lenkiją:

Dabar daugumas "litvinių" stengiasi repatrijuoti, pasidaryti lenkų; bet tas irgi sunkios materialinės būklės neišsprendžia. Tik tiek apsidraudžia, kad laikinai yra negaudomi. Iš Lietuvos bėga, kas tik gali, dar turi atrepatrijuoti 270.000 žmonių, kurie daugiausia apgyvendinami Rytprūsiuose, apie Mozurų ežerus, Allensteino rajone.

Iš Lietuvos atveža gana liūdnas žinias. Be nuolatinių gaudymų ir išvežimų dabar prasidėjo vėjus pristatyti 30.000 lietuvių darbams į Sovietų Rusiją. J. Paleckis, atsidėkodamas "tėvų tėvui" už išlaisvinimą, duoda tuos lietuvius Rusijai atstatyti ir penkmečio planui įgyvendinti. Gaudami pajėgūs asmenys darbams grūžiami į gyvulinius vagonus ir vežami. Iš Vilniaus krašto atvažiuojantieji lenkai pasakoja, kad litvinkos užkaltose vagonuose šaukiančios "Oi Dievuliau, Dievulėli!"... jie tik tiek lietuviškai moka pasakyti. Aišku, kad daugiausia nukentės jaunomenė, kuri į savo kraštą niekuomet negrįš, tuokart Lietuvos "viešpačiams" bus lengviau valdyti. Taigi kartojasi tie patys metodai, kaip ir vokiečių okupacijos metu, kada vokiečiai irgi gaudė žmones ir vežė į reikšmę darbams.

Lietuvoje taip pat suvaržytas judėjimas, be komandiructės iš apskričio neruvažiuosė.

Visi lietuviai, kurie vokiečių metu užėmė tarnautojų, mokytojų vietas ir t.t., vežami 5 metams priverstinėmis darbams į Rusiją, o kurie buvo iševakuoti vokiečių arba pabėgo (žinoma, jei jiems nesudaroma bylos), bet dabar grįžta į Lietuvą, tai tokie už savo krašto apleidimą siunčiami 3 metams į kolchozus dirbti.

Pirmajai Paryžiaus konferencijai nepasisėkus, daug kam atrodė, kad yra priartėjusi galutinio sprendimo valanda. Ryšium su tuo ypačiai pagyvėjusi partizanų veikla. Tada išsukė labai griežtas okupantų reakcijos. Suvalkijoje: Meriampolės, Vilkaviškio, Šakių apskrityse labiausiai buvo paliesti. Daug buvo sušaudymų, o dar daugiau deportuota į Sovietijos gilumą.

Būdinga, kad žydai iš Lietuvos terebėga.

POLITIKĀ IR PASAULĒZIURA

2. Demokratinēs politikos
nepasauležīurīškumas.

Išgīlinus ī pasauležīurines politikos esmē, galima, rodos, nesunkiai pastebeti, kad pasauležīurīnē politika yra nedemokrātīnē, ir juo jī yra pasauležīurīskesne, juo nedemokrātīskesne. Kas valstybē tvarko pagal vienos kurios pasauležīuros principus, tas tuo pačiu jos neleidžia tvarkytī pagal kitos pasauležīuros reikalavimus. Pasauležīurū lygībē, lygiū joms visoms teisiū prāpāzinimas čia nyksta. Valstybinē pasauležīura virsta vyraujančīa, o visos kitos - daugiū daugiāusia tik pakenčīamos, jeigu jau ne atvirai neigīamos ir ūjamos. Savai me aišku, kad tokia pasauležīurīnē valstybē nēra demokratinē tikra prasme, nes pasauležīuros reāli ir gyvenimīška laisvė yra vienas īš pagrīndīniū demokrātījos principū. Metiesa, kad demokrātija tēra abstraktī švoka ir kad gyvenime yra tiktai marksistīnē, liberalistīnē, laicistīnē, krikščioniškoji ar kuri kita demokrātija, vadinasi, jau apsprēsta tam tikros pasauležīuros. Visi mes žīnome, kas yra demokrātija savo esmēje ir kas sudaro jos turīnī. Demokrātījos esmē glūdī asmens pirmavīme: priēš kolektīvā. Demokrātījos turīnī sudaro tos pagrīndīnēs asmens laisvēs, kuruos yra īsreīškīamos sažīnēs, īsitīkīnīmū, žodžio, auklėjimo, organizavīmos ī laisviū vārdukur ī kiek šītos laisvės yra īvykdytos, ten ir tiek valstybē yra demokratinē. Kur šītos laisviū nēra, ten demokrātija gali dangstytiis koku jī nori vardu, vīstiek jī nebus demokrātija. Tai mes visi gerai jaučīame, ir jokia teorīnīai sofizmai šītos nuojautos mūmyse īšnaikīntī negali. Kaip mes žīnome, kas yra tikras žmogus, kas yra tikras manas, kas yra tikra laisvė, taip mes gerai žīnome, kas yra tikra demokrātija. Demokrātījos tikrumas yra atuojamas anū pagrīndīniū laisviū tikrumu. Demokratinē fikcija kyla īš anū laisviū fikcijos. Demokrātījos buvimas ar žlugīmas yra tikros asmens laisvės buvimas, ar žlugīmas.

Bet jeigu taip, tada demokratinē politika yra īš esmēs nepasauležīurīnē politika. Jeigu pasauležīurīnē politika, kaip sakeme, eina valstybes tvarkyti pagal vienos kurios pasauležīuros principus, tai demokratinē politika to negali daryti, nes jī skelbia ir laidoja visoms pasauležīuroms laisvē ir tuo pačiu vienodas teises. Ne viena pasauležīura demokratinēje valstybēje negali buti privilegījuota, vadinasi, ne viena negalībuti īsreīškīama īstatymais. Tuo pačiu demokrātija negali buti pasauležīurīnē. Čia mes gauname visai priešingā teigimā aukščiau minētājam: demokrātīgē ne tik nēra marksistīnē, liberalistīnē, krikščioniškoji ar kokia kitokia, bet ir negalī tokia buti. Kiek demokrātija yra pasauležīurīnē, tiek jī nēra tikra demokrātija. Pasauležīuros įvedimas ī demokrātija tuo pačiu suardo jos prigimtī, nes paneigia vienā ī pagrīndīniū laisviū - pasauležīuros laisvę. Jeigu demokrātija siesime su vie na ku-

rie pasulēziura, tuo pēdīu išskirsime kitas, šī pasirinktājā pastaty-
 amī aukšēigū ir teikdami jēi daugiū teisiū, negu kitoms. Bet tai kaip
 tik bus demokratinēs politikos paneigimas. O jeigu mes teiksime v i -
 s o m s pasulēziuros v i e n o d a s teises, kokiū būdū tuomet dem-
 kratijē pasidarys pasulēziurinė? Pasulēziuriskumas ir demokrātiskumas
 politikojē išskiria vienas antrū. Bet kaip tik dēl to demokratinē politi-
 ka yrē vienintelē, kuri laiduoja pasulēziuros l a i s v ē tuo, kad jī pasul-
 ēziurā iš politikos išskiria, perkeldama jā i s m e n s sritī ir lai-
 duodama jai visiškā ir refliā l a i s v ē.

Tādīau demokratijs tāip pat yrē valstybēs reikālū tvarkymas ir spren-
 dimas. Šia todēl ir kyļa klausimas: jēi demokratinē politika neina valsty-
 bēs reikalū tvarkytī pagal v i e n o s kuro pasulēziuros principus,
 tai k a i p jī šiuos reikalus tvarko ir pagal k o k i u s principus jī
 valstybinēs problemās sprendziā?

Šitas klausimas dēžnāl yrē keliamas tū, kurie sunkiai gali įsitikin-
 ti, kad politika būtū įmanoma b e pasulēziuros. Tādīau jau pats klau-
 simo iškēlimas rodo, kad demokratijs suprasti yrē nelēgva, ir kad net pro-
 patī klausimā pastatymā prasiveržia nedemokratinēs nuotikos. Kad daugybē
 klausimū, p v . šeimos, auklėjimo, mardlēs ir t. t., negali būti išsprestī
 b e pasulēziuros, tai yrē kiekvienam aiškū, ir dēl to jokiū ginčū būti
 negali. Bet kiekvienam aiškū, kad k a i p t i k t o k i ų k l a u -
 s i m ų v a l s t y b ē, j e i g ū j i yrē tikrai demokratinē, n e s p r e n-
 d ž i a i r n e s p r i ų y l o s p r e s t i. Kas tad juos sprendziā?
 Ie, kurie pasulēziurā turi: atskiri asmens, ideologinēs organizacijos,
 religinēs bendruomenēs... Jeigu mes pripažīstame pasulēziuros l a i s v ē,
 t i k r a l a i s v ē, v i d i n a s i, t o k i ų, kuri yrē ne tik iš vidaus, bet
 ir iš viršaus, kuri realizuojasi atskiro asmens ir pasulēziurinių ben-
 druomeniū gyvenime, tai būkime nuoseklus ir visus b e pasulēziuros ne-
 sprendžiamus ir neišsprendžiamus klausimus palikime pasulēziuros nešē-
 jams ir reišķėjams, nes tik jie vieni yrē kompetentingi šituos klau-
 simus spręsti. Į šitū klausimū eilē kaip tik ir įeina šeimos, auklėjimo,
 dorovės ir kiti įvairūs klausimai. Jeigu valstybējē yrē sąžinės, įsiti-
 kinimū, auklėjimo, žodžio l a i s v ē, man yrē visiškai nesuprantama, kokiū
 stveju valstybē savo parlamente galētū susidurti su šitais klausimais
 p a s a u l ē z i ų r o s š v i e s o j e, v i d i n a s i, turētū juos
 spręsti iš esmēs. Jeigu toki klausimai yrē keno nors keliami, jau tuo
 pēdīu yrē prileidžiamas, kad tokiū l a i s v i ų v a l s t y b ē j e n ē r a, kad valstybē
 kišasi į pasulēziurā ir tuo pēdīu į šitokiū klausimū sprendimā. Tādīau
 tuomet būkime atviri ir pripažinkime, kad tokia valstybē n ē r a dem-
 kratinė. Vėd. mibrūs klausimai tikrai demokratinējē valstybējē yrē iške-
 liami u ž p d i t i k o s, nes jie yrē pasulēziuriniai.

Kas tad belieka spręsti valstybei? V i s k a s, b e t j a u
 p r a k t i n i ų p o ž i ų r i ų, s a u g o j a n t n e p a n e i-
 g i m a s p a g r i n d i n e s a s m e n s l a i s v e s. De-
 mokratinė politika, būdam nepasulēziurinė, sprendziā tuos pačius
 klausimus, kaip ir nedemokratinē pasulēziurinė politika, bet vedama
 visiškai k i t o k i o intereso. Pasulēziurinė politika išeina iš
 v i e n o s kuro pasulēziuros ir jos šviesojē vykdo valstybinius
 uždavinius. Demokratinē politika išeina iš v i s ų pasulēziurū l a i s-
 vės ir lygiū teigiū ir vykdo valstybēs uždavinius šios pagrindinēs
 l a i s vės šviesojē. Pasulēziurinė politika sprendziā klausimus p r i n-
 c i p i a l i a i, demokratinē politika - k o n k r e t i a i. Sakysi-
 me: pasulēziurinė krikščioniškoji politika norētū, kad visi tuktųsi
 Bėžnyčiojē; kad tikyba būtų privalomas dalykas mokyklojē; kad auklėjimas
 būtų vedamas krikščioniškojē pasulēziurojē. Pasulēziurinė mark-
 sistinė politika norētū, kad visi privalomai tuktųsi t i k t a i ci-
 vilinēs įsteigojē; kad tikyba būtų išmesta iš mokyklos; kad auklėjimas

būtu vykdomas pagal dialektinį materializmą ir klasių kovos principą; kad religijos vieši pareiškimai būtų uždrausti ir t.t. Tuo tarpu demokratinė politika skelbia ir vykdo: tūkštis ton, kur kam leidžia jo ištikinimas; mokykloje tikybą mokyti ar nesimokyti pagal tėvų puožiūrą, nes jie yra savo vaikų pirmieji auklėtojai; mokyklą steigti ir tvarkyti pagal tokią pasaulėžiūrą, kokią turi besimokančiųjų vaikų tėvai, nes auklėjimas yra laisvas; religines bendruomenes tvarkyti taip, kaip reikalauja jų pačių nuostatai ir t.t. Šitoks demokratinės politikos nusistatymas yra tikrai logiška konkrečiai išvada iš pripažintamos ir ginamos realios pasaulėžiūrinės laisvės. Kur tad šis yra tie vadinamieji "amšrūs" klausimai ir pasaulėžiūrinis jų sprendimas? Jis yra, bet jis jau nepriklauso politinei sričiai. Jį sprendžia ne valstybė, bet tie, kurie pasaulėžiūrą turi ir ją reikšia; atskiri asmenys ir pasaulėžiūrinės bendruomenės. Demokratinė politika pasaulėžiūriniais reikalais jokiu atveju neužsiima.

Jeigu vis dėlto gyvenime reikia bunt bendriausių normų bet ir praktiniam reikalams tvarkyti, net ir anoms pagrindinėms laisvėms išsaugoti, tai šitos normos demokratinė politika randa ne vienoje kurioje pasaulėžiūroje, bet apskritai tose bendruose žmogiškuose principuose, iš kurių yra išaugusi ir pati demokratija. Nevoki, neužmušk, nepaleistuvuk, nemeluok, nedaryk kitam to, ko nenorėtum, kad tau būtų droma - štai tie bendriausi principai, kurie glūdi visų pasaulėžiūrų pagrinduose. Kas neigia šituos principus, tas tuo pačiu neigia ir anas pagrindines demokratinės laisvės paneigdamas ir padia, demokratiją. Demokratija, be abejo, kovoja prieš toki nusistatymą. Bet ne dėl to, kad ji dia gintų kurį nors vieną pasaulėžiūrą, bet dėl to, kad gintų žmogų, kaip tokį, su jo asmens vertingumu ir su jo laisve. Demokratinė stovi žmogaus asmens laisvių saugyboje. Todėl ji negali leisti, kad kas nors šitas laisvės paneigtų, pasinaudodamas jama. Pats suteiktas laisvė. Demokratinė laisvė esmė yra ta, kad ji yra laisvė ne tikrai tau, bet laisvė visiems. Jeigu tad aš neigiu laisvę visiems, tuo pačiu netenku teisės patys ją naudotis. Man o ar tavo laisvė demokratinėje kyla tik todėl, kad žmogiškosios laisvės pilnumas. Aš esu laisvas tiek, kiek aš pats šioje pilnumoje dalyvauju, vadinasi, kiek aš pats šitą laisvę visiems pripažįstu ir ginu. Ją neigdamas ar jos negindamas, pasitraukiu iš šitos pilnumos ir tuo pačiu nustoju teisės sau laisvės reikalauti. Demokratinė yra ne dėl olo ma. Tai yra jos principas ir jos buvimo pagrindas, kurio niekad nereikia pamiršti, sprendžiant valstybines problemas.

Taigi, į aukščiau pastatytą klausimą, ar galima politika atskirti nuo pasaulėžiūros, dabar jau galima atsakyti. Pasaulėžiūros atsiskyrimas nuo politikos tikroje demokratinėje įvyksta savaime ir būtina. Valstybės reikalus, kurie siejami su pasaulėžiūra, demokratinė politika atiduoda tvarkyti asmeniui ir pasaulėžiūrinėms bendruomenėms. Valstybės reikalus, kurie neturi tiesioginio ir artimo ryšio su pasaulėžiūra, demokratinė politika tvarko pagal praktinius interesus, pagal vietas ir laiko reikalavimus, atsiremama į tuos bendrus žmogiškuosius principus, kurie yra pripažintami visų pripažįstančių žmogus asmens laisvę ir jo vertę. Jeigu atsirenda valstybėje tokių, kurie šitu,

principų nepripažįsta, demokratija kovoja su jais, nes jie, paneigdami laisvę visiems, tuo pačiu ją paneigia pirmoje eilėje patys sau.

3. Politinių partijų pagrindas

Sitip nusistodius politikos ir pasaulėžiūros atžvilgiu, galima padaryti konkretnių išvadų ir politinio susigrupavimo perspektyvoms. Nepriklausomoje Lietuvoje politinės partijos buvo atsiradusios ne tiek dėl socialinių, ekonominių ar kultūrinių skirtumų, kiek dėl pasaulėžiūrinių. Jeigu jos ir turėjo skirtingas socialines ar ekonomines programas, tai jos visuomenei iš dalies nebuvo žinomos, o iš dalies pačių partijų nebuvo išsprendžiamos. Tuo tarpu pasaulėžiūrinis partijų veidas buvo labai ryškus. Tačiau šitokios politinės diferenciacijos pasėka ir buvo tasai neparamildavimas trynimasis, toji atkakli, dažnai net neigul-tūringa kova, toji nuostinė, įprodiu virtusi demagogija, kurios pilna yra mūsų metų politinė spauda, pilni politiniai susirinkimai ir seimo ste nogromos. Valstybės ir tautos interesai buvo sprendžiami, išeinant iš savos pasaulėžiūros. Net jeigu vienas ar kitas išsprendžiamas buvo ir geras, prieš jį kovojo kitos partijos tik dėl to, kad jis buvo padarytas, iš-einant ne iš mano o nusistatymo. Be abejo, šitokia kova nebuvo naujinga nei pačiai valstybei, nei jos atskiros sritys, nei tuo labiau visuomenės solidarumui ir politiniam bendradarbiavimui. P a s a u l ė ž i ū r i n ė s m ū s ū p a r t i j o s b u v o p a v e r t u s i o s p o l i t i n ė s r i t i j o s i d e o l o g i n i o r u n g t y n i ū l a u k ū, k u r j o k i o k o m p r o m i s o i r s u s i t a r i m o n e g a l i b ū t i. Šitokiose rungtyse, be abejo, ir demokratinės laisvės negalėjo būti tinkamai išugyotos ir išplėtotos. Kai ligi 1926 metų Lietuvos valstybė tvarkė krikščioniškosios partijos, jos jų tvarkė taip, kaip rodė krikščioniškosios pasaulėžiūros principai. Bet prieš tai visą jąga šaušiosi kairiosios partijos, šauk-damos versti "1000 kunigų diktorius", kaip vienas seimo posėdyje buvo pasakę saviems socialdemokratų atstovams. Kai 1926 metais valstybės va-rė į savo rankas pačią kairiosios partijos, jos tuo jau pradėjo gyvenimą reformuoti, bet jau pagal antireligines, net marksistines pasaulė-žiūros principus. Ir jos jį būtų, be abejo, pertvarkiusios, jei tik bū-tų ilgiau išsilaikiusios. Tačiau nei vienu nei kitu partijų valdymo me-tu nebuvo tos tikrai demokratinės dvasios, tos tikrai demokratinės nepa-saulėžiūrinės politikos. Demokratija Lietuvoje buvo daugiau idealas, daugiau ilgesys, negu įvykdymas ir realybė. Ir ar tik ne dia glūdi pa-grindas, kodėl po 1926 metų perversmo Lietuva galėjo paimiti valdyti fa-sistinių tendencijų partija, išsilaikiusi net ligi pat nepriklausomybės praradimo. Tai galėjo įvykti tik tokiam krašte, kuriame demokratinė sąmonė nebuvo tinkamai išugyta ir kuris i nukrypimas nuo demokratinės dvasios jau buvo pripratus šėžingai žiūrėti. O dėl šitokio demokrati-nės sąmonės neišugydymo, net dėl jos nusilpninimo, kaip tik ir buvo kalta toji nedemokratinė partijų kova ir nedemokratinė jų politika.

Jeigu tad Apvildamūs mūsų metų dar sykį išvysti savą kraštą ir vėl atgauti valstybinę nepriklausomybę, argi mes padarytume tą patį pačią klaidą ir vėl pradėtume rungtyniauti dėl savos pasaulėžiūros priimto kaip tik tokioje srityje, kur šitoks priimtas iš esmės yra nepakenčias-mas? Dabartinis pradinis mėginimas grupuoti politikoje pasaulėžiūriš-ka kelis balsus, kad iš tikro šita klaida gali būti pakartota. Kiek aš jaučiu, senosios mūsų partijos kol kas nežada palikti pasaulėžiūrinio savo pobūdžio ir atsiskirti tvarkyti valstybės reikalus pagal savos pa-saulėžiūros principus. Jeigu šitas nenoras pasiliks ir toliau, jeigu jis dar sustiprės Lietuvoje, mes grįšime atgal į tą patį kelią, kuriuo ejomė nuo 1918 metų. mes būsim nieko nepasimokę iš savos nelaimingos istorijos.

Tadieu jeigu mes norime būti tikrai demokratinė valstybė, kurioje turėtų realią gyvenimišką irisvę visų įsitikinimų ir visų pažiūrų žmonių, mes turime ieškoti politiniam susigrupavimui naujo, ne pasaulėžiūrinio ir visų pažiūrų žmonių pagrindo. Senosios mūsų partijos išeidavo iš savo pasaulėžiūros intereso ir manydavo, kad ji patenkina, jie patenkina tuo pačiu ir bendrąji tautos interesus. Tadieu jos nepastebėjo, kad šalia vieno specifinio pasaulėžiūrinio intereso esama ištisos eilės kitų tokių pat specifinių pasaulėžiūrinių interesų, kurie irgi nori eiti į valstybę ir jos gyvenime įsikūnyti. kaip tada šituos interesus suderinti? kaip išvengti nereikalingos ir nevisingos jų kovos politinėje srityje? išspręsdamas darosi neįmanoma. Ateityje politinės partijos turėtų eiti kaip tik priešingų kelių. Jos turėtų pradėti ir kaip tik visos tautos bendruoju intereso. Bendroji tautos bei valstybės gerovė - štai kas turėtų būti kiekvienos tikrai demokratinės partijos pradedamasis punktas. Bendrojoje tautos gerovėje, bendrąjame visuomenės interese kaip tik telpa visų specifinių pasaulėžiūrinių interesų patenkinimas. Žiūrint, kad visiems būtų gera, kad visų laisvė būtų apsaugota, tuo pačiu yra patenkinamas kiekviena pasaulėžiūra ir kiekvienas įsitikinimas. Jeigu syki mes ryžtėmės būti demokratai ne tik žodžiais, bet ir savo dvasia ir savo darbais, formuluo-kime pagrindines demokratinės laisvės, kurios negali būti neigiamos jokios demokratinės partijos, ir eikime į visuomenę su savo socialinėmis, ekonominėmis, kultūrinėmis ir politinėmis programomis. Partijų visados laisvoje visuomenėje buvo ir bus. Ir ne jų buvimas yra kenksmingas. Kenksmingas yra tasai klaidingas pagrindas, iš kurio jos išaugo ir dėl kurio paskui kenčia ir visuomenė ir valstybė. Palikime tad šitą klaidingą pagrindą ir grupokimės aplinkui didžiuosius socialinius, ekonominius, kultūrinus ir politinius uždavinius. Kadangi visi šitie uždaviniai, be galo svarbūs konkrečiam gyvenimui, neturi absooliutumo, savaime ir partijų nesuterimai darosi tikrai reliatyvūs, o jų rungtynės kultūringos. Jeigu senosios partijos nuo savo pasaulėžiūrinių interesų neatsisakys, turi atsirasti naujų, tikrai demokratinų, kurios visoms pasaulėžiūroms duoty visišką laisvę ir lygias teises. Lietuviškoji visuomenė turi būti auklėjama šita linkme. Mes turime įsitikinti, kad politika negali būti pasaulėžiūrinė; kad bet kokia pasaulėžiūrinė politika, vistiek ar ji eity iš dešinės ar iš kairės, yra nedemokratinė, kad pasaulėžiūriniai reikalavimai savo pačiu turi būti perkelti į asmeninės iniciatyvos sritį ir tuo būdu išimti iš valstybinių rūpesčių.

Pasaulėžiūros išjungimas iš politikos daranaip toli nėra pasaulėžiūros panaigimas asmens gyvenime. Pasaulėžiūra, sudaro vieną iš pagrindinių žmogiskosios asmenybės pradų. Tadieu vienas dalykas yra susidurti su skirtinga pasaulėžiūra politikoje, o visai kita dalykas su ja susidurti asmeninio gyvenimo plotmėje. Kai mes susiduriame su skirtingos pasaulėžiūros žmonėmis asmeninėje srityje, mes santykiuojame su jais, kaip su žmonėmis, vadinasi, kaip su sau lygiais, kaip su tokiomis, kurie iškovotiesos, dėl jos kenčia ir kovoje. Šitoks žmogiskasis mūsų santykis yra visados atviras ir nuoširdus. Su pasaulėžiūriškais skirtingais asmenimis mes galime notik draugautis; mes galime juos mylėti. Bet visai kas kita susitikti su skirtinga pasaulėžiūra politikoje. Čia ji reiškiasi jau ne asmenine žmogiskąja forma, bet programiniu partijos pavidalu. Čia ji ateina kaip amnos pasaulėžiūros neigėja ir kovotoja su ja politinėmis priemonėmis. Todėl čia negali būti ne tik melišės, bet net nė kompromiso, nes pasaulėžiūra negali būti iš dalies atsižadama. Čia gali būti tikri laimėjimas arba pralaimėjimas ir arši kova už pralaimėtas pozicijas. Todėl kiek pa-

saulėžiūra yra reikalinga asmens gyvenime, tiek ji yra kenksminga politikoje. Ir keistas dalykas. Juo žmogus savo asmens gyvenime yra tvirtesnis pasaulėžiuriniu atžvilgiu, juo jis yra nuolaidesnis politikoje. Ir atvirkščiai, politikoje pasaulėžiuriniai fanatikai dažniausiai kaip tik yra tie žmonės, kurių asmens gyvenime pasaulėžiūra nevaidina jokio ypatingo vaidmens, arba kurių gyvenimo praktika yra priešinga jų politikos pasaulėžiūrai. Tai yra dėl to, kad pasaulėžiurinis beprincipiškumas asmenyje norima kompensuoti pasaulėžiuriniu fanatizmu politikoje. Todėl mūsų šalis - ukdykime stiprią pasaulėžiūrą savyje, bet šalinkime pasaulėžiūrinių nesantaikų iš politinio gyvenimo.

Politikos ir pasaulėžiūros problema yra viena iš pagrindinių demokratijai suprasti ir su ja susigyventi. Kol mes neišmoksime atpažinti "cezariui, kas yra cezario, o Dievui, kas yra Dievo"; kol mes cezario pinigais mokėsime mokesčius Dievui, vistiek ar šitas Dievas bus rašoras didžiųjų ar mažųjų raide, tol mes negupasime gyvenimo pluralizmo, tol mes norėsime uždėti šitam gyvenimui vieną uniformą, tol mes natūresim tikrai demokratinės dvasios. O demokratinė dvasia yra žymiai reikalingesnė, nei kaip demokratiškesnė formulė ir žodžiai. Ji tačiau atsirenda tik iš gylies pagarbos žmogui, kuris yra pirmesnis už visas pasaulėžiūras. Pasaulėžiūra žmogui, ne žmogus pasaulėžiūrai - štai pagrindinis demokratinės dvasios ir demokratinio sugyvenimo dėsnys.

Suglaudžiant aukščiau pareikštus samprotavimus, tenka padaryti šias išvadas:

Pasaulėžiurinė politika yra ta, kuri valstybės reikalus tvarko pagal vienos kurios pasaulėžiūros principus.

Pasaulėžiurinė laisvė nesiderina su pasaulėžiurine politika, nes ši pastaroji savo atstovaujama pasaulėžiūrą pastato mažiųjų mažiausiajį privilegijuotą padėtį, paneigdama lygias teises kitoms pasaulėžiūroms.

Tikrai demokratinė politika iš esmės yra nepasaulėžiurinė. Su pasaulėžiūra susijusius klausimus ji palieka privatinei asmens iniciatyvai, o pati sprendžia tikrai bendrašios reikalus, vadovaudamos pagrindiniais žmogiskosios prigimties principais.

Demokratinė politika yra vienintelė, kuri laiduoja praktinę ir realią pasaulėžiurinę laisvę.

Politinis susigrupavimas reikia telkti ne aplink pasaulėžiurines skirtybes, bet aplink socialinius, uainius, politinius ir kultūrinius valstybės uždavinius.

Ateities Lietuvoje pasaulėžiurinės politinės partijos turėtų užleisti vietą nepasaulėžiuriniams, tikrai demokratiniams politiniams samburiams.

Šviesuomenė, ypač jaunoji šviesuomenės karta, yra pašaukta perauklėti mūsų visuomenę solidarumui ir bendradarbiavimui politinėje srityje.

x

x x

x

DP PROBLEMAS

DP sijojimo principai. Kas išskiriami iš DP ir tuo pačiu iš UNRROS globos, iš naujo priminta gen. Morgano įsakyme patikrinti visus 750.000 DP. Įsakyme draudžiama teikti pagalbą karo nusišalintiems ir kolaborantams; šios sąvokos paliktos neapibrėžtos. Pagalba neteikiama taip pat šio karo metu pasitraukusiems laisvųjų noru. Šešiomis busių tie, kurie galės įrodyti, kad jie buvo persekiojami. Apie tokias Morgano direktyvas pranešė "Times".

Gen Mc.-Narney instrukcijoje, liečiančioje lenkus ir baltus, primename, kad iš DP turi būti išskirti tie, kurie savanoriškai buvo prašęsi emigracijai ir po to einančiam įilietinimui į III reichą per Einwandererzentralstelle (EWZ), arba per Emigrantų Centrinį Biurą. Štabas turi tu asmenų kartoteką iš jos sudarinėja sąrašus lenkų ir baltų, kurie buvo prašęsi imigruoti į III reichą. DP stovyklų sąrašai dabar patikrinami pagal tą kartoteką ir surašomi visi tie, kurie turi būti pašalinti iš DP stovyklų, t.y. netekti UNRROS globos. Jau stovykloms bus pavesta juos pašalinti. Jeigu paliestatas pateiks rimtų įrodymų, kad jis kaltinamas neteislingai, kad jis nėra, pvz., tas, kuris ten kartotekoje buvo įrašytas, tai jo byla bus tirinama iš naujo. Nors vardas neminimas, bet šita instrukcija yra nukreipta prieš repatrijantus.

Iš DP išskiriami taip pat ir klaipečiai. Tuo būdu išskiriamos šios kategorijos: karo nusikaltėliai, kolaborantai, repatrijantai, klaipečiai, savo noru atvykęsji. Palieka prievarta deportuoti ar įrodę, kad jie buvo persekiojami.

Sijojimo praktika. Praktikoje tie principai taikomi labai nevienodai. Komisijos tuos neaiškius nuostatus aiškina sau. Vienur padaroma sugestijų, kad žmonės iširašytų laisvųjų noru atvykę, kitaip esą gresia pavojus būti grąžintiems atgal. Kitur, pvz., kur viena mergina buvo pareiškusi atvykusi laisvųjų noru, buvo iš stovyklos pašalinta. Ateina žinių, kad iš Liubeko pašalinti apie 280 klaipečių; jie sugabenti į atskirą stovyklą ir naudojami miško darbams. Užteko, kad jie būtų gimę Klaipėdos krašte ir buvo išskirti iš Lietuvos stovyklos.

Mūsų nusistatymas. Atsakant per patikrinimą taip, kaip iš tikrųjų buvo, būtų melas tvirtinti, kad atvykome laisvųjų noru. Ar daug būtų buvę tremtinių pasitraukiant vokiečiams, jeigu nebūtų naujos sovietų invazijos? Jeigu ne pavojus ir grėsmė laisvei ir gyvybei? Mes visi atvykom priversti - arba vokiečių fizinės jėgos palmti ir priversti, arba bolševikų grėsmės gyvybei priversti. Abiem atvejais karo eigos priversti, karo pasekoje evakuoti.

Repatrijantai, buvo dvejoji: laisva valia ir priversti; laisva valia, kada Vokietijos ir atitinkamos nepriklausomos valstybės buvo susitarta vokiečių tautybės gyventojus perkelti į Reichą. Tokia sutartį Vokietija turėjo su Latvija, su Italija. Lietuva tokios sutarties neturėjo. 1940 m. Vokietija gyventojų pasikeitimo sutartį darė su SS, kuri buvo Lietuvos okupavusi. Nepripažinus Lietuvos inkorporavimo į SS, ir Lietuvos gyventojų nesaisto tas susitarimas pasikeisti pilietybėmis. Tai formaliniu atžvilgiu, o iš esmės: lietuviai, kuriems grėsi kalėjimas ar kurie kalėjime jau buvo, pasinaudojo tuo gyventojų pasikeitimu savo gyvybei išgelbėti, bet ne naujai pilietybei priimti. Taigi dia negali būti kalbos apie laisvųjų norą emigruoti į Vokietiją.

Klaipėdiečiai tik todėl, kad jie gyveno Klaipėdos Krašte Klaipėdos atplėšimo nuo Lietuvos metu, negali būti laikomi Vokietijos piliečiais ir traktuojami kaip vokiečiai. Jei Hitlerio smurto aktai ar išprievar-tautos sutartys su kitais kraštais yra nėkiniai, tai negalima daryti išimties ir laikyti, kad Klaipėdos atplėšimo aktas galioja. Esant nie-kinei 1939 m. kovo 22 d. "sutarčiai", galioja teisinė padėtis quo ante, o pagal ją klaipėdiečiai yra Lietuvos piliečiai. Šituo pagrindu klaipė-diečiai negali būti išskirti iš kitų lietuvių likimo.

Atitinkamos įstaigos šia prasme jau anksčiau yra davusios paaiškini-mų. Ryšium su naujais nesusipratimais tuos žygius iš naujo kartoją.

Kol vyksta sutartoji propaganda ir represijos spausiti tremtinius visokiomis priemonėmis, kad kuo daugiau grįžtų namo; kol norima sovie-tams pataikaujant iš-laikyti šiokią tokią, jei ne taikos, tai bent ne karo, padėtį, tol tremtinių butis užklius vis už naujų ir naujų staig-menų. Tačiau išvengus pirmųjų pasikėsinių, reikia tikėtis, bus leng-viau išvengti tolimesniųjų.

Svetimieji agentai. Viena svetima valstybė yra atsiuntusi agentų į vakarinių alijantų zonas rinkti informacijų apie DP ir kitiems užda-viniams. Vienoj zonoj jų keliolika buvo išsifruota ir sumta. Sumtieji pasirodė gausiai aprūpinti valiuta, auksu ir brangenybėmis. Iš jų pa-aiškėjo, kad rygoje jiems ruošti yra specialii mokykla. Jie čia prisi-stato kaip DP, pabėgę iš Baltijos kraštų, iš Lenkijos. Kita mokykla buvo konstatuota Prahoje, sudaryta iš baltų tremtinų. Iš jos buvo pa-leista į amer.zoną apie 150 agentų. Jie buvo atvežti prie amer.zonos ir paleisti po vieną. Vieniems jų buvo skirtas uždavinys - girtauti, mušt vokiečius, kelt nerimą stovyklose, vogti, plėšti apylinkės gyven-tojus paliekant vietoje musikavimo žymes, kad tai padaryta DP. Kai kurie buvo gavę sekimo ir dar specialių uždavinių. Dalis tų specialių uždavinių aiškėja iš tokio įvykio Bayreuthe.

Bayreuthe į mediniam barake gyvenančių lietuvių šeimą įsilaužė piktadariai. Naktį atplėšė langą, sulindo į kambarį. Pasišvietę miegan-tį vyrą nužėdo šuviu tiesiai į galvą. Nuo šuvio pabudusi žmona susikibo su piktadariu. Besigrumiant užpuolikas paleido dar pora šuvių. Moterį sužeidė, bet tuo metu pakėlė triukšmą už sienos gyvenanti kita lietuvių šeima. Piktadariai, paleidę šuvių dar ir pro sieną į šaukėnčius, pabėgo. Buvo pranešta vokiečių policijai. Išklausičius gyvuosius, policija konstatavo, kad tokia pat būdu buvo nužudyta viena vokiečių šeima, kad iš vakaro pas šį nužudytą lietuvių buvo atsilankęs kažkoks kaukazietis, pareiškęs noro toj pat stovykloj apsigyventi, paprašęs degtinės, vaisinė-sis su lietuviu ir ypačiai jam daug pyles, keikęs sovietus, komunizmą, žydus ir gyrėsis daug jų išžudęs; lietuvisjam pritaręs ir tokiais pat pasigyrimais jam neapsilėidęs. Policija su nužudytojo kaimyne, mabiusia tą kaukazietį, nuvyko į įtartąją stovyklą. Ten sutiktasis kaukazie-tis patikrintas pasirodė žydas. Per kratą policija rado kruviną kombin-zoną, dėžutę aukso, pistoletą ir kitos kaltinamosios medžiagos. Suėmė dar tris asmenis. Nužudytasis gra buvęs Kretingos apskrities policijos valdininkas. Yra pagrindu manyti, kad žmogžudystė buvo politinio pobū-žio. Nepatikrintomis žiniomis esanti 40 žydų grupė, keršijanti už savo tautiečius. Jie turį tam tikrą lietuvių sąrašą.

Ir iš kitų autoritetingų šaltinių pranešama, kad tremtinius no-rima sprogdinti iš vidaus. Atsiųstieji ar užangažuotieji žmonės yra įpareigoti pakliuti į tremtinių vadovybes. Del to net policijos paste-bėta labai nekokios reputacijos asmenų veržimasis į vadovaujamąsias vietas. Rimti šaltiniai yra nuomonės, kad ir Müncheno Raud.Kryžiaus apiplėšimas turėjo ne tiek kriminalinį, kiek politinį tikslą. Tatal padaryta, kad būtų duota pagrindo gandams plėstis prieš Raud.Kryžiaus vadovaujamus asmenis. Būdinga, kad sandėliai buvo apiplėšti netik lie-tuvių, bet latvių ir estų. Sąmoningajai tremtinių daliai tenka bučriai

stebėti, kas ypatingai verčiasi destruktyvių gandy platinimu, provokavimu ir daryti apie tuos asmenis čeramas išvažas.

Sovietų karininkai lietuvių stovyklose protarpiais lankosi anglių zonos pasienyje, teiraujasi, kada tremtiniai grįš, kada atsiųsti sunkvežimius. Kai kas nepakeldami tokio moralinio teroro, stengiasi iš pazonio stovyklų išsikelti toliau.

Ko sovietai teiraujasi, rodo sovietų pulkininko ir vertėjo, lydimų anglo majoro, atsilankymas vienoje DP stovykloje. Kai buvo iškviestas ryšininkas, tai sovietų pulkininkas, išsitraukęs bloknotą, su enkavedistišku įkyrumu pradėjo reikalauti tikslių žinių, daugiausia personalijų.

- Tai tu komiteto pirmininkas? Kaip tavo pavardė?

- Ne, pirmininkas išvykęs.

- Tai tu pavaduotojas? Su juo tačia noriu kalbėtis.

- Ne ir jo nėra. O kalbėtis galit su manim.

- Tai kas tu? ~~Ką~~

- Aš ryšininkas.

- Koks ryšininkas? Kaip jis čia atsirado? Kokie jo uždaviniai? Ką čia veiki?

- Kultūriniais ir socialiniams vidaus reikalams... Bet geriau jums paaiškins majoras. Jį klauskit.

Anglų majoras burbtelėjo panašų atsakymą ir nesileido į tolimesnius aiškinimus.

- Iš kur tu atvykai?

- Iš Lietuvos.

- Kada atvykai? Kokios profesijos? Kuo pavarde? - teiravos laikydamas rankoj piestuką, antroj bloknotą.

- Tamstai tie dalykai nereikalingi, ir aš jų nepasakosiu.

- Man jie reikalingi. Aš turiu žinoti, kur, kokie, ir kaip mūsų piliečiai gyvena.

- Šitaip? Tamsta klysti. Paklausk geriau majorą, ar jo karališkios Didenybės Vyriausybės laiko mus Rusijos piliečiais...

- Ten vičiuje, jus čarot su jais, ką norit. Čia, žinoma, ne, - santuriai sumurmėjo anglas ir vėl šypsavo.

- Kokius laikraščius skaito piliečiai?

- Visokius, kokius tik gauna - lietuviškus, angliškus, vokiškus.

- Lietuviškus? Kaip jie ten vadinasi? Primink man vardus.

- Nežinau. Visokių yra.

- Duodi jiems skaityt ir nežinai.

- Aš neduodu, patys išsirašo.

- Patys išsirašo? Laikraščius? - nustebė pulkininkas.

- Pas mus laisvė. Mes nekontroliuojam. Kas ką nori, tą ir išsirašo.

- O kokius laikraščius tu skaitai?

- Aš tai angliškus.

- Tai sakyk, pagaliau, komiteto pavardes.

- Tai jums neįdomu. O pagaliau paklauskit majorą, ar aš privalau tai sakyti.

Pulkininkas susierzinęs ėmė reikalauti majorą, kad tas įsakytų žinias duoti. Pypkę traukdamas ir šuniuką ant rankų glostydamas neišblaškomo šypsniio anglas ramino: -

- Kam jums tos žinios... Jus teiraukitės apskritai apie gyvenimą stovykloje.

Įpykęs pulkininkas pareiškė norįs kalbėtis su pačia liaudimi. Anglo, vertėjo ir ryšininko lydimas aplankė keleta šeimų. Pataikė pas pirmąjį, kuris kelnes glaistė.

- Zdrastvujte.

- Aš atsakinėju tik UNAROS direktoriui ir anglių karininkams, - pasakė angliškaį pasveikintasis, nepakeldamas galvos nuo darbo ir neatsisukdamas. Ir daugiau nekalbėjo.

- Tu kalbi rusiškai? - pirmieji žodžiai kitoj šeimoj.
  - Tolk po litovski...
  - Bet tu supranti mane. - Sumojavo žmogus rankomis ir, nesusiėgriebdamas kas daryti, išmovė iš savo kambario, palikęs nustebusį pulkininką ir su praplatėjusiu šypsniu anglą.
  - Gal Tamsta aplankytum dar vaikų darželį, - pasiulė anglas.
  - Ką aš su jais kalbėsiuos?
  - Vis delto būtų Tamstai įdomu, kaip čia gyvena, - neatleido anglas.
- Pulkininkas įėjo į salę ir tiesiai į kampa, kur vaikai buvo sutupę žaidimo apie vedėją. Tik prakalbinta rusiškai pastebėjo tą nelauktą svečią ir kraujas nudazė jos skruostus, lyg čia būtų stovjęs tas enkavedistas, kuris kitados išvežė jos tėvus... Ir pulkininkas pasijuto nežinąs, ko klausti.
- Keno čia paveikslas? - susigriebė rodydamas į sieną.
  - Tai Lietuvos kunigaikščio, - paaiškino ryšininkas.
  - Aha, kunigaikščio, to, to, kaip jis ten vačinasi?
  - Daug jų buvo: Algirdas, Kęstutis, Vytautas.
  - Da, da, Vytautas... Dabar pilį Trakuose sovietų valdžia atstato, pinigų tam paskyrė. Tu girdėjai apie trakus? - kreipėsi į lietuvį ryšininką, o vertėjui įsakė, kad butinai išverstų angliškai majorui, jog sovietinė valdžia paskyrė pinigų Trakų piliai atstatyti. Anglas turis žinoti, kaip sovietai rūpinasi kultūra..

*

Anglų zonoje Raud.Kryžius, ir kitos DP organizacijos uždarytos. Laikraščiai taip pat. Dabar anglų zonoj nebeliko nė vieno. Net gauti iš amerikiečių zonos yra pasunkėję. Anglai nori išlaikyti nekaltybę rytinio sąjungininko akyse.

DP uždrausta laikyti auto susisiekimo priemonės.

BALFO įgaliotinis p. Dimsa pripažintas.

Amerikiečių zonoj listuvių teismai jau daug kur pripažinti ir jų sprendimai vykdomi. Laikraščiams vėl daroma kliūčių neduodant popierio. Iš kitos pusės laikraščiams leisti duodama naujų leidimų: jau eina "Žiburių" dienraštis.

BALFO įgaliotinai amerikiečių zonoj yra du: Kun.prof. Ražaitis kultūriniais reikalais ir p. Minkunas - socialiniams. Prancūzų zonoj BALFO įgaliotiniu paskirtas dr. Trimokas. Austrijoj prancūziškai ir angliškai zonoj - dr. Daukša, amerikoniškai - p. Vokietaitis.

Belaisvių padėtis. Baltai karo belaisviai paleisti ar dar bus paleisti. Parvežtieji iš Prancūzijos jau paleisti. Bet jie paliekami be DP teisių ir jais UNRRA nesirūpina. Jie prilyginami vokiečiams. Taip atsitiko su tais, kurie buvo atgabenti į Regensburgo, Dachau ir Bad - Aiblingo stovyklas. Paleistieji vyrai išsisklaidė po įvairias tremtinių kolonijas. Jų padėtis sunki: nei drabužių, nei maisto, nei pinigų. Kai kurios lietuvių kolonijos jau suorganizavo jiems pirmąją paramą. Žymiai padeda L. Raud. Kryžius. Tenka kreiptis dar į atitinkamas įstaigas, kad būtų atmainyta instrukcija, draudžianti juos UNRRAI globoti. Tam pagrindas labai stiprus: jie atsikontėjo užtenkamai nuo vokiečių, kurie juos buvo prilevartę ir savąją kariuomenę paėmę, jie dabar atsiduria blogesnį padėtyj už vokiečius.

Maistas DP ne stovyklose. JAV karinė vadovybė parašė UNRRAI, kad DP, gyvenantiems ne stovyklose, būtų duodama papildomai 500 kalorijų maisto: konservuoto pieno, šokolado, sriubos. Tas papildomas maistas bus duodamas greičiausiai po to, kai bus baigtas DP tikrinimas. Patiems DP reikia budėti, kad gautų, kas jiems skirta.

VOKIETIJA DIDŽIŲJŲ ŽAIDIMĖ .

Antroji Paryžiaus konferencija, atrodo, bus oficialiai užregistruota kaip sėkminga.

Nu taip jau svarbu, kad anglosaksų ministeriai bus grįžę namo nervingi ir pakrikusiais nervais: Melotovo įmantriai konkinami, jie Paryžiuje ant kojų laikėsi tik preparatų tabletes. Bet užtat portfelius jie persivežė visą sąrašą laimėjimų: apsitvarkyta su Italijos kolonijomis, sudrotas Italijos reparacijų klausimas, susitarta dėl Trieste; graikams atiduotas Dodekanezas, ištaisyta italų prancūzų siena, atštos austrų pretenzijos į Pietų Tirolių. Dunojaus laivininkystės laisvė, tiesa, nebus įrašyta į taikos sutartį, bet keturi didieji pasižadėjo tuo reikalu pasirašyti atskirą deklaraciją. Pagaliau, nusistatyta liepos 29 d. suaukti 21 valstybės taikos konferenciją.

Paryžiaus pasitarimams dar nė nepasibaigus, Londonas jau buvo aršes balansuoti jų rezultatus: po atkaklių diplomatinių kautynių Bevinui su Byrnes pasisekė laimėti pirmąją Melotovo ofenzyvės fazę - sovietai atstumti nuo Viduržemio jūros.

Įrodymai akivaizdus: sovietai neikėlė kojos į buvusias italų kolonijas Š. Afrikoj; jie negavo bazių Dodekaneze salose. Jų globotinis Tito nepasidarė suverenus Trieste šerinininkas. Britai tam kartui apgynė savąsias pozicijas Viduržemio jūros srityje.

Tai yra kad ir reliatyvus vienas iš didžiųjų valstybių interesus lairėjimas.

Principai Paryžiuje nebuvo kotiruojami. "Manchester Guardian" ne be ironijos pastebi, jog Paryžiauj nebuvo pažeisti tik tie Atlanto Chartos punktai, apie kuriuos ministeriai iš visc neužsiminė. Iš italų atimtas itališkasis Triestas; austrai negavo austriškojo Pietų Tirolio. Šitoks keistas biznis buvo, nat, reikalingas didžiųjų sąjungininkų išorinei sandorai išgelbėti. Kompromisai ir pirkliavimas įgalino sudaryti taikos sutarčių su Italija, Balkanų valstybėmis, Suomija.

Tiesa, dėl tų sutarčių galės pasisakyti dvidešimt vienas valstybės atstovai taikos konferencijoje. Jų lupomis, reikia manyti, gaus prabilti ir principų bei sąžinės balsas. Bet jis balsu ir teliks, nes galutinė sutarčių redakcija priklausc keturiems didiesiems.

Tadiau ir tų taikos sutarčių pasirašymas neišspręs pagrindinių Europos taikos ir tvarkos problemų. Dar daugiau: ir tie daliniai, vietiniai patvarkymai, liečią Italiją ir Balkanų kraštus, like tik popieirui, kol iš Vidurio ir Pietų Rytų Europos nepasitrauks sovietų kariuomenė. Kol rytinė mūsų kontinento dalis organiškai neišijungs į ukinį ir politinį visos Europos bendravimą, tol vakarinis Europos likutis tik vegetuos, tolydžio žengdamas į ekonominį nuskurdimą ir socialinį chaosą. Kaip atkirsta šaka jis negalės ilgėsnį laiką palaikyti savo gyvybės dirbtiniais demokratinių užjurių syvais. Jis darysis kaskart mažiau atsparus vieningos Rytų sistemos traukiamajai jėgai. Todėl Vokietijos problema yra sykiu ir Europos problema.

Sutikim su londoniške interpretacija, kad nuo Viduržemio jūros sovietai manevruoja į antrąją liniją, kuri eina Dunojum ir Elbe. Šią liniją jie nuo pat karo pabaigos laiko savo rankose, ir nėra ženklų, kad jie ryžtųsi nuo jos trauktis. Dėl to tad į Paryžiaus konferencijos galą pradėtos diplomatinės kautynės dėl Austrijos ir Vokietijos žada būti kurkas aršesnės už tas, kurios ligi šiol ėjo dėl, palyginti, antrinių klausimų. Nes tos derybos bus iš esmės kova dėl Europos likimo

1. Fatališkasis Potsdano balansas.

Vienas iš fatališkiausiųjų praeito karo padarinių yra tas, kad iš politinio Europos žemėlapije pranyko Vidurio Europos kaip pusiausvyros veiksnys. Prieš jį bėgs ir Austrijoje anglų amerikiečių, prancūzų kareiviai susitiko su raudonarmiečiais ir padalino Europą į dvi stovyklas.

Tasai padalinimas pasidėrė akivaizdžius tik su laiku. Potsdano susitarimas, patį reikšmingiausias dokumentas pokarinio Europos tvarkinui stabilizuoti, buvo padarytas karo metu ugdytosios visų sąjungininkų vienybės ženkle. Tos vienybės impulsai tolydžio išsenkant, kaskart atrodantis apybraižomas ėmė ryškėti ir toji Europos padalinimo riba. Londone, Maskvoje, Paryžiaus konferencijos buvo etapai, palaipsniui privedo prie pežinimo, kad tarp Stettino ir Triesto yra nusileidusi geležinė uždanga. Vieningo ir organiško Europos patvarkymo iliuzija negalima nylsta. Vienojo metų perspektyvoje Potsdano balanso fatališkumas yra galutinai išryškėjęs.

Inspiruojami ką tik pasibaigusio karo tikslų - galutinai išjungti Vokietiją kaip ateityje galimą agresorių - ir veikiami minėtosios vienybės impulsų, trys didieji sąjungininkai praėitą vasarą Potsdame tik antrojo vietoje teprisiminė, jog Vokietijai, tam Vidurio Europos branduoliui ir visos Europos stabilingumo raktui, reikia palikti sąlygas, kad ji pajėgtų savarankiai, iš šalies neramstoma, žmoniškai gyventi. Pirminis didžiųjų Potsdano derybininkų mintis buvo nustatyti Vokietijos nuginklavimo, demilitarizavimo ir denacifikacijos būdus, toliau, buvo plačiai atsižvelgta į sovietų saugumo pretenzijas, ir didžiulės Rytų Vokietijos sritys atiduotos SS bei Lenkijai. Buvo susitarta dėl vokiečių pramonės išmontavimo reparaacijoms mokėti, bet neužmirėta fiksuoti priemonės ir likusioji pramonė gamybai apriboti. Pagaliau, vienu plunksnos pabraukimu buvo nuspręstas didžiulės žmonių masės - 6.500.000 vokiečių, gyvenusių Lenkijoje, Čekoslovakijoje ir Vengrijoje, - likimas: juos nutarta ligi 1946 m. liepos mėn. sugrąžinti į teritoriskai susiaurintą ir nupramonintą Vokietiją.

Taip apsidraudę nuo naujos vokiečių agresijos, trys didieji dar nustatė visą eilę politinių ir ukinių principų bendrai Vokietijos kontrolei vykdyti. Bijodami, kad karo parbloktą Vokietiją per anksti neatsistotų ant kojų, politikai ir ukiniai ir iš naujo nepradėtų grėsti kaimynų saugumui ir taikai, Potsdano vyras nutarė, kad "tuo tarpu" centrinė Vokietijos vyriausybė nebūs sudaryta. Bet nuvokdami, kad normalus ukinis procesas teįmanomas tik uniškai vieningoje Vokietijoje, Trumanas, Atiles ir Stalinas sutiko, jog "bus sudaryti kai kurie svarbiausieji o e n t r i n i a i administraciniai vokiečių Departamentai, vadovaujami valstybės sekretorių, ypačiai finansų, transporto, susisiekimo, užsienių prekybos ir pramonės srityse".

Siandien Potsdano nutarimais pagrįstas Vokietijos tvarkymas pasiklydo užburtame rate. Piktą pradžią gluoči išdidumo, kuris neleido trims didiesiems pasikviesti prie derybų stalo Prancūzijos, kuri, nors ir karo sukūrėta bei nusilpinta, vistiek lieka Europos pusiausvyros veiksnys. Nors vėliau ir pasukta lygiosiomis dalyvauti Vokietijai kontroliuoti Taryboje, jinei jaučiasi nusikriusta. Sovietai su kaupu gavo teritorines savo saugumo garantijas Vokietijos rytuose. Prancūzijos Potsdame nebuvo, vokiečių Vokietijos sienų klausimas nebuvo svarstomas, Prancūzija teritorinių saugumo garantijų negavo. Jos pretenzijos į Svarą išreikalavimas atskirti nuo Vokietijos Ruhr'o sritį vis atsitrūkdavo į britų ir amerikiečių motyvą - kad pramoningojo Ruhr'o atskyrimas būtų normalu sušalotą normą Vokietijos ukinį atsigavimą.

Prancūzai negalėjo be kartumo priimti šio argumento, nes tasai motyvas negaliojo sovietams, kurie sau ir lenkams atplėšė net ketvirtį visos Vokietijos dirbamos žemės.

Nogavę teritorinių garantijų, prancūzai Kontrolės Taryboj visą laiką vetavo centrinių vokiškosios administracijos organų sudarymą, bijodami politiškai vieningos Vokietijos atkūtimo. Vietoj to ėmė automatiškai formuoti zoninės administracijos - ir augti zonų sianos, kurios tarp trijų vakarinių zonų ir sovietinės Rytų Vokietijos virto nepažįstama ir nepermatoma užtvara. Tokiu būdu praktiškai į nieką pavirto vėimas iš pačių esmingiausių Potsdamo susitarimo principų - kad "kiek tik įmanoma, vokiečių gyventojai visoje Vokietijoje turi būti vienodai traktuojami."

Tasai traktavimas pasidarė drastiškai skirtingas tarp sovietinės ir vakarinių zonų. Nereikia klysti manant, kad dėl to labiausiai kaltas centrinės vokiečių administracijos nebuvimas: toji kliūtis buvo ir tebe ra pati prielanga giliesiems uiniams, politiniams ir net ideologiniams suskilimo motyvams pridengti. Bet tie motyvai pasidarė pernelyg aiškus ir permatomi; konkretieji to susiskaldymo reiškiniai jau tokie svarbus, kad jie patys šaukia apie pagrindinius ir gal net nesutaikomus interesus priešingumus.

2. Potsdamas Maskvos aktyvuose.

Aštuoneta mėnesių Vokietijai kontroliuoti Taryba aistringai ginčijosi, kol pagaliau kovo mėn. priėmė reparaacijų planą. Jis buvo pagrįstas tam tikromis prielaidomis. Pirmiausia, buvo nustatytas vokiečių gyvenimo standartas; pagal jį buvo apskaičiuota, kurio tipo ir kiek pramonės reikia palikti Vokietijai, kad kartu su žemės ūkiu laiduotų pakankamą gamybą vidaus naudojimui ir eksportui, kuris įgalintų tam standartui palaikyti reikalingą importą. Potsdamo susitarime buvo numatyta "teisingai padalinti butiniausius reikmenis tarp zonų, kad ūkis būtų išlygintas visoje Vokietijoje"; Žemės ūkio gaminių sovietai turėjo pasiūlyti į pramonėnos Vakarų zonas, iš kurių sovietai turėjo gauti pramonės įranginų reparacijų sąskaita. Vakarų Vokietija sovietinės zonos žemės ūkio gaminių niekada negavo; žymia dalimi gal dėl to, kad sovietų zonoj per ketvirtą mėnesių - nuo 1945 m. rugsėjo mėn. ligi s. m. sausio mėn. buvo paskubom, bet pilnutinai pravesta žemės reforma. Visi ūkiai, didesni kaip 250 akrų, buvo nusavinti ir išdalinti 12,5 akrų gabalais. Turint galvoje, kad vien okupacinė sovietų kariuomenė savo reikalams buvo rekvizavusi daugiau kaip 50 proc. arklų ir galvijų, ir atsimerant reikalingiausių padargų nebuvimą, nesunku įsivaizduoti, kad tokia beuodairė "reforma" reiškė katastrofišką žemės ūkio gamybos sužlugdymą Rytų Vokietijoje ir kad į vakarines zonas gal ir tikrai nebuvo ko siūlyti. Bet sovietai pasiekė net dvigubą politinį ir rezultata. Pirmiausia, jie sukėlė ontuziazmą žemės neturinčiųjų ir jos trokštančiųjų tarpo. Net vakarinėse zonos daugelis žemės ūkio darbininkų su ilgesiu ir pavydu ėmė svajoti apie sovietų zonoje besikuriantį rojų. Antra, pramoninėje Vokietijoje, ypačiai britų zonojo, skaudžiai passtrėjęs maisto trukumas ne tik pavojingai sumažino alkanų pramonės darbininkų produktingumą, bet ir jiems įkvėpė mintį žiūrėti į sovietinę Vokietiją zoną kaip į sritį, kur tvarkinga ir, svarbiausia, sotu.

Užsiminimas apie sovietinės zonos patrauklumą gal atrodys keistas ir paradoksiškas. Esmėje tai yra sovietinės režisūros triukas, bet istoriškai tai yra vokiečiams patraukli tikrovės iliuzija.

"Manchester Guardian" korespondentas, lankęsis sovietų zonoje, rašo, jog "dabartinė sovietų politika Vokietijoje linija, kad ir kokia nedraugiška vakariniams sąjungininkams, reikia pripažinti, turi aiškia vadovybę, kuri išoriškai atrodo vokiška ir kurios žodis prie drausmės pripatitauose vokiečiuose dėl to randa stiprų atgarsį. Poji sovietų politika galutiname rezultate yra aiškiai bauginanti, bet kasdieniniuose reikaluose ji yra jaukesnė. Pagrindė tai yra a t o k i o s k o n t r o l e s p o l i t i k a. Sovietų zonos administracija iš oro atrodė vokiška; ją griežtai kontroliuoja keletas rusų pagrindiniuose postuose, bet kasdieniniuose reikaluose vokiečiai valdininkas atrodė būturijs plėčias galias. Paprastas, negalvojęs vokiečiai tomato tik žamuošis administracijos pareigūnas ir todėl tiki, kad galutinėj sąskaitoj sovietai duos vokiečiams galimumą patiems tvarkyti savo kraštą.."

Ukinė sovietų politika savojoj Vokietijos zonoj yra pordėm demagoginis sabotazas prieš vakarinius sąjungininkus. Praėjus vos kelioms savaitėms po to, kai kontrolės taryba priėmė reparacijų planą, vokiečių "vienybės partijos" šūlas Grotewohl Berlyne tos partijos suvažiavime jau kalbėjo: "Kiekviena išmontuota mūsų pramonės mašina, kiekvienas ratas reiškia mums skaudų nuostolį. Užtat mes dvigubai dėkingi Sovietų Sąjungai, kad ji atsisakė nuo maždaug 3.800 įmonių, kurios jai priklauso pagal reparacijų planą"...

"Reikia priminti, rašė tada dėl to "Manchester Guardian", kad sovietai reparacijas pradėjo atsisimti jau seniai, nelaukę jokio plano, ir kiti jų sąjungininkai niekada nėra iš jų gavę pranešimo apie pramonės įrengimų išgabenimus iš sovietų zonos, išgabenimus, kurie buvo vykdomi be atrankos, be kontrolės ir nepaprastai plėdriu mastu". O reparacijų plane buvo numatyta, kad Vokietijos nupramoninimas bus kontroliuojamas ir derinamas, kad jis vyktų tam tikra vienoda proporcija visoje Vokietijoje, t.y. visose zonose. Sovietai be skrupulų mojo ranka ir į tą kartį pasirasytą susitarimą - bet užtat iš to jie nusikalė sau politinį propagandinį kapitalą.

Jungtinių Amerikos Valstybių vyriausybės nutarimas sustabdyti savo zonos pramonės įrengimų išmontavimą ir jų gabenimą į Sovietų Sąjungą buvo drastiškas pripažinimas, kad Potsdama sutartieji ukiniai principai bankrotavo. "Potsdamo susitarimas ignoravo centrinį faktą", aiškino britų "The Spectator" birželio 21 d., "betent, kad sovietų ir vakarinių demokratijų ukinės koncepcijos yra nesutalcomos. Tai nenugalima kliūtis ukinioi Vokietijos vienybei".

3. Komunistinė Rytų Vokietija?

Ukinės vienybės principo bankrotas yra politinio didžiųjų sąjungininkų susiskaldymo iliustracija. Savo metu rašydami apie vokiečių socialdemokratijos dramą ir sovietų inspirojuojamas socialdemokratų ir komunistų suvienijimo pastangas, mes esam pateikę tos sovietų anglosaksų, ypačiai sovietų britų rivalizacijos pavyzdžių. Britų "Daily Mail" gegužės 12 d. atvirai demaskavo tolimų perspektyvų sovietų planą: Rytų Vokietiją paversti nacionalistine-komunistine valstybe, kurios ukis būtų kaip integralinė dalis įjungtas į Sovietų Sąjungos ukinį planavimą. Tokiu būdu Rytų Vokietijoje kuriama padėtis, kuri tą Vokietijos dalį paverčia de facto Sovietų Sąjungos nariu. Šis planas jau be atodairos vykdomas; dėl to nėra vienas blāvus stebėtojas nebenturi abejonių ar iliuzijų. Vokietijos susiskaldymas uždaromis zonomis sudaro patogias sąlygas tam planui realizuoti, ir aišku, kad sovietams nėra intereso dabartinei padėčiai padaryti galą

Bet sovietinė Rytų Vokietija neketina pasilikti visiškai uždara: ją sovietai rengia kaip operacinę bazę politinei propagandinei akcijai vakarinėse zonomis. "Vokietijos vienybė per socialistinę vienybę" - toks šūkis įrašytas sovietų inspiruojamosios "socialistinės vokiečių vienybės partijos" programos pradžioje. Suvienytos centralizuotos Vokietijos idėja - štai kokias prakas eksportui sovietiniai Rytų Vokietijos šeiminiškai kotina planai atidaryti savo zonos sienas į Vakarų. Kiek atsiras vokiečių, kurie, pastatyti prieš pasirinkimą - politinės demokratinės laisvės ar tautinį bei valstybinį vienybę - ryšis apsispręsti už pirmąją? Ne be reikalo britų lordas Jowitt aukštuosiuose rumose išpėjo prieš klaidią grėsmę, kurią neša toji sovietinė suvienytos Vokietijos idėja, pagrįsta principu - ein Volk, ein Reich, ein Kommissar. "Jeigu šis planas pavyktų, rašo britų "Observer", kalbėdamas apie komunistinės Rytų Vokietijos mintis, "aišku, mes atsidurtume tokioje pavojingoj padėtyj, kokioje buvom po Hitlerio-Stalino pakte 1939 m. Prieš mus vėl atsistotų vokiečių sovietų blokas, bet šito bloko jau nebesilpintų ideologiniai skirtumai, kokie kad buvo tarp tų didžiųjų partnerių 1939-1941 m. ... Dar vieneri metai, kaip praėjusioji po Potsdamo, ir mes prieš save išvysime suvienytą, komunistinę, mums priešingą, kerštą trykštančią Vokietiją, glaudžiai susirišusią su įtartinąjancia ir prieš mus nusistaciusia Sovietų Sąjunga".

4. Vakarų Vokietija - Vakarų Bloke?

Paryžiaus konferencijos debatuose dėl Vokietijos Bevinas liepos 10 d. pramatė tris galimus būdus Vokietijos - ir Europos! - problemai spręsti:

1. Jėgų pusiausvyra;
2. Vienos kurios valstybės ar valstybių grupės dominavimas;
3. Darnus didžiųjų sąjungininkų bendradarbiavimas ir jungtinė kontrolė.

Pirmasis galimumas suponuotų ne tik ukiškai, bet ir politiškai savarankios Vidurio Europos atstatymą su Vokietija centre. Tai būtų, bendrais bruožais apmątant, Versalinis Europos klausimo sprendimas - su tais padiais pavojais, kurie tamdė politinę Europos padangą visą tarpkario metą ir galop privėdė prie 1939-1945 m. katastrofos. Šitoks sprendimas principo nepriimtinas nė vienam iš didžiųjų sąjungininkų; ypatingai prieš jį išuštus prancūzai, kurioms didžiausias baubas yra politinis Vokietijos prisikėlimas.

Jeigu šitoks sprendimas sąjungininkams nepriimtinas iš esmės, tai jis vis dėlto kai kuriems iš jų atrodytų priimtinesnis už antrąjį galimą, kuris dėkso sovietinio dominavimo grėsmės pavidalu.

Paryžiuje pradėtieji pusitarimai dėl Vokietijos turės galų galę nulemti, ar Potsdamo dvasia dar atgis ar galutinai žlugs, turės nulemti ar vieningą ir darną Vokietijos patvarkymą, ar tų pastangų laidotuves.

Bevinas savo vyriausybės vardu pasisakė už trečiąją išeitį. Jis nori grįžti prie tų vieningumo prielaidų, kuriomis buvo pagrįstas Potsdamo susitarimas.

Formaliai tai yra bėdra visų didžiųjų sąjungininkų bazė, platesniu mastu irant išreiškiama populiariaja taikos nedalio m u r o f o r m u l e. Visa tragedija prasideda tą formulę interpretuojant. JAV delegacijos Paryžiaus konferencijoje patarėjas Dulles "Life" žurnale atvirai, nors ir kurtuaziškai, priėjo prie

tos tragedijos šaltinių: "Sovietai nepširdžiai trokšta taikos; jie mano, kad taika turi būti nedaloma, bet sąaugmas togalėsiąs būti užtikrintas tik tada, kai visas pasaulis bus komunistinis. Iš dia jų nepaliaujamos teritorinio ir ideologinio voržlumo pastangos, kurios gali sukelti didžiulį nolaimą".

Jei su sovietų politika napataisomai užkietės savo ligdiolinėj praktikoje, nėra abejonės, kad iš Vakarų, nors ir pamažu, ateis tolygios reakcijos. "Rytų blokas egzistuoja", belgų senate birželio 19 d. kalbėjo užs.rėik.min. Spaakas. "Jis glaudžinis politiniais ir ukininis ryšinis sieja SSSR, Lenkiją, Čekoslovakiją ir Jugoslaviją... Jei mes dar nesiulom sudaryti Vakarų bloko, tai tik tam, kad nenorim aržinti Sovietų Sąjungos"... Bet tokia vakariečių atodaira negalės būti amžina. Ligi šiol vakarų blokui kelią pastoja dar ir nesutarimas tarp Paryžiaus, Londono ir Vašingtono dėl vakarinių Vokietijos sienų. Bet, birželio 22 d. raše prancūzų "Le Monde", "Vakarų susiartinimas gali pagreitinti įvykiai Vokietijoje. Ar sovietai vis labiau izoliūsis savojoj zonoje? Jei taip, tai Vakaruose susiformuos bėakas, kad atsvertų rytinį. Tai nebebutų mažasis Vakarų blokas, tesiekias ligi Reino: norom nenorom jis butų pratęstas iki Elbės".

5. Vokietijos Stalino žąsis

Vakariniai demokratai kuklus: jie tebekalba į savo politinę sistemą įjungdį tą Vokietijos dalį, kurią jie turi savo rankose. Molotovas Paryžiaus konferencijoje kalbėjo, tiesa, santuriai, bet pro jo vakarietinę terminologiją kyšo sovietiška grėsmingos užmabios. Jis nė neminėjo Rytų Vokietijos: ja Maskva jau seniai doroja pagal savo modelius. Bet jis rado reikalinga užsiminti apie centralizuotą ir demokratišką visą Vokietiją, ir šitie žodžiai šurpu nukrėtė Vakarų ministerius: pernelyg gerai žinomas sovietinis demokratijos supratimas, kuris diuo atveju pasauli pastato prieš suvienytos komunistinės Vokietijos perspektyvą. Gerai, kad tokių dalykų akivaizdoje "New York Herald Tribune" editorialistas pakako humorė ir šypsodamais paaiškina, jog Stalins, ilgai svyravęs, ką daryti su Vokietiją, žęsim, pagaliau nusprendė jos nepiauti ir neišidalinti po šlaunelę su kitais sąjungininkais, bet palikti gyvą, kad ji dėtų kiaušinius - tik jam vienam...

Vokietijos klasimu keturi ministeriai išysk tepareiškę kiekvienas savo vyriausybės pažiūras ir išsiskirstė. Bet nors keturi didieji portfeliiucse išsigabeno vargais negalais sudurstytų taikos sutarčių projektus, širdyse jie išsivežė nebenuslopinama suvokimą, kad Vokietijos problema negailestingai sprogdina jų karu metu sukurtos sėndoros likūcius, o Europą stumia į jos likimo dramos atomazgą.

Bet šešių dešimtų milijonų tauta nėra tik lavonas ties kuriuo rungtyniautų varnai. Ji nėra, bent ilgesnį laiką negalės būti, tik objektas didžiųjų politiniam žaidime. Vokietija veikiai gali tapti darus tarptautinės politikos subjektas. O todėl pravartu žinoti, kurlink vairuoja pati vokiečių tauta.

KURLINK VOKIEČIŲ TAUTA?

Amerikiečių žurnalistas Walter Lippmann, pakeliavęs po Vokietiją, ir Vidurio Europą, "New York Herald Tribune" laikraštyje rašė, jog po metų nuo karo pabaigos monopolinės sąjungininkų pozicijos Europoje susvyravusios, ir atskiri nacionalizmai imą darytis kaskart svaresni politinie Europos atsikurimo veiksniai.

Juo veikiau tokiu veiksniu tolyžėioz tampa vokiečių tauta, kuri jau nuo pracių metų pabaigos pradėjo jaustis rivalizuojančių sąjungininkų kurtizane. Grotwohl, vienas iš Berlyno socialo-komunistinės vionybės šuly, žinomajai prancūzų publicisti poniai Genovieve Tabonis su cinišku atvirumu priminė vokiečių politiko Bülowe taisyklę: geriau būti priešu koalicijos visiškai parbloktam, kaip vieno priešo truputį aplamdytam. Kad tai tiosa, su skaudama širdim turėjo pripažinti kitas prancūzų žurnalistas "Le Monde" laikrašty: anot jo, vakar vokiečių tauta gulėjo parbloktą ant žemės, šiandien ji jau kaliasi ir pasirėmusi viena ranka, o rytoj galutinai atsistos ant kojų ir vėl pradės švalstyti tarp ouropinių savo kaimynų.

Siaip ar taip, vokiečių tauta sparčiai darosi veiksnys, kuris tokiu ar kitoku būdu tars savo žodį sprendžiant Vokietijos klausimą - ir tuo patim Europos likimo bylą.

X

Šiuo metu turbūt dar neįmanoma nustatyti vieningą formulę, kuri apibūdintų vokiečių tautos poziciją sąjungininkų politinės rivalizacijos žaidime. Nes tą poziciją apsprondžia dar toli gražu nenustatijos pažiūrų, tendencijų ir nuotaikų kompleksas, prie kurio prisijungia sunkiai apčiuopiami isteriniai ir geopolitiniai duomenys.

Paveikslą apmetant pabiais bendriausiais - ir dėl to tik labai apytikriais - bruožais, tekstą pasakyti, kad vokiečių (kaip ir bet kurios kitos tautos) apsisprendimą už rytus ar Vakarus lems, pirmon galvon ideologiniai įsitikinimai.

Išdrįsus prielasti, kad dabartinės vokiečių politinės partijos daugiau ar mažiau reprezentuoja politinį vokiečių tautos galvojimą, mažą suklystume pasakydami, kad komunistai atstovauja Rytų pasaulėvaizdžiui, krikščionys socialai ir liberalai - Vakarų. Vokiečių socialdemokratija kankinavimų krestų socializmui budinga šio mote liga - blaškymasis tarp Vakarų civilizacijos traukos ir "pilnutinio komunistinio marksizmo" paršelybų.

Ideologiškai politinis išsidiforencijavimas atskirose Vokietijos provincijose nėra vienada paskirstytas. Bavarijoje, Würtemberge ir Badeną kaip parodė rinkimai, vyrauja krikščionys socialai; po jų eina socialdemokratai. Komunistai čia net miestuose yra atsilikę ir susigužą nė dešimties procentų nosiekiandioj mažumoj. Socialdemokratai turi persvarą Hessene ir britiškėjėj Vokietijos zonoj. Prancūzinėse britų zonos srityse stipresni ir komunistai, ir jų pajėgumas ten vis auga. Sovietinės zonos politiniam veidui nustatyti tuo tarpu nėra objektyvių duomenų.

Bet ideologinis veiksnys, nebus vienintelis vokiškajame Rytų ir Vakarų įtakų balanse. Jis gali būti ir ne pats svarbiausias. Visų pirma, dėl to, kad osampjį politinių partijų egzistavimas ir joms pradedytas didesnis ar mažesnis pritarimas dar nerodo, kad tų partijų skelbiamos demokratinės idėjos ir programos jau būtų prisideriusios vokiečių masių nuosavybė. "Manchester Guardian" korespondentas nobus daug perdėjęs, rašydamas, jog eilinis vokištis nė kiek nonustotų, jeigu eventualiai atgimusi NSDAP pasivadintų "demokratinė vokiečių nacionalsocialistų partija". Jeigu atotų tokias partijos gėdnė vokištis mielai jai priklausytų, ir jam nė į galvą neateitų išūrti joje neįmanomą paradoksa.

Sitokiamė politiniame vokiečių masių matavime glūdi tie nepaspauducjami ir nepasvėriami duomenys, kurie praaityje įgalino hitlerinio nacionalsocializmo išbujojimą. Jie gali suvi dinti vaidmenį ir Vokietijos ateities raidoje.

Metinis sąjunginaių valdžios Vokietijoje balansas rodytų aiškų pasyvų vakarinių sąjungininkų nenaudai. Sovietai galėtų užregistruoti gražų laimėjimą vokiečių opinijoje, kurią iššyk buvo pritrūkusiai pirmųjų sovietinės okupacijos mėnesių praktika.

Prancūzai nėra ir negali būti populiarūs dėl savo visiškai suprantamų pretenzijų į Saaro ir Ruhr'o sritis. Incidentas ties Bayreuthu, kur minia apstumdė prancūzų delegacijos Nūmbergo tribunole narius, yra ne vienintelė, bet ryški vokiečių nuotaikų iliustracija.

Amerikiečių atžagarios rankos ir apytikrie teisingume politika ne tik sukėlė nereikalingo trynimosi, bet taip pat muša iš vėžių bent pakendiamą ukinį procesą. JAV zonoje labiau kaip kur kitur juntama, kad okupantas, atėjęs iš kito kontinento, nepajėgia ir, atrodo, nelabai ir stengiasi įsigyventi bei įsijausti į europinius reikalus, šaukiančius itin subtilaus ir rūpestingo traktavimo. Britai turi bene daugiausia sunkumų. Jie valdo zoną, kur daugiausia burnų ir mažiausia duonos. Hamburgo demonstracijos su provokuojamais šūkais "Gott strafe England" išpėjamai liudija, kad prasidėda pavojingas socialinio rugimo procesas, kurį nereikia abejoti, rytinis sąjungininkas pasirūpins paramstyti ir politiniais motyvais.

Visi trys vakariniai sąjungininkai apkartino savo zonų vokiečius, bandydami laikytis ukinį Potsdamo nutarimų, kuriuos tuo pačiu metu akc-plėsiškai sabotavo sovietai. Katastrofiškai krentant gamybai vakaruose, tų zonų vokiečiai negali be pavydo palyginti savo buities su sovietinės zonos gyvenimu, kur fabrikai dirba pilnu tempu ir kur nėra nefarbo. Žinios apie tokias sąlygas nustelbia visus prisiminimus apie politinius valymus, kuriuos sovietinis okupantas, be to, sugėba sumaniai režisuoti ir dangstyti. Dėl to ideologinis antikomunizmas vokiečių masėse gerokai nublanksta prieš ukinę ir socialinę sovietų zonas tikrovę ar bent jos iliuziją.

Šį visą kompleksą vainikuoja politiniai momentai.

Prancūzai rekomenduoja atskirų vokiečių valstybių federaciją (Staatenbund). Britai su amerikiečiais pasisako už federalinę Vokietiją (Bundesstaat). Molotovas Paryžiuje išėjo į ringą kaip vokiečių nacionalizmo gynėjas ir suvienytos centralizuotos Vokietijos šempionas. Prancūzijos rinkimai Maskvoje, matyt, apvylė, ir Molotovas, pasisakydamas prieš Ruhr'o atskyrimą nuo Vokietijos, galų gale apsiaprendė už vokiškąją kortą Europos bridže. Visų Vokietijos partijų centriniai organai jau spėję su dideliu pasitenkinimu užregistruoti ir užgirti šį Molotovo pasirodymą Paryžiuje.

Vokiškosios sovietų politikos ryškėjimas gali pažadinti prioblandę glūdinčias vokiečių tautos jėgas, kurioms dera Vokietijos politinė istorijoje jau žinomas tautinio belševizmo vardas.

Tautinis bolševizmas (Nationalbolshewismus) esmėje kyla iš tų pačių tamsių prūsikumo gelmių, kaip ir nacionalsocializmas. Kaip Hitlerio nacionalsocializmas išėjo su rėžiančiu šūkiu "Vokietija, Pabusk" - Deutschland, erwache, - taip vienas iš tautinio bolševizmo apastalų, Ernst Niekisch, paskutiniaisiais Veimaro respublikos laikais aistringai kalbėjo apie "Vokietijos sutemas" ir apie "vokiečių pasiryžimą prisikelti". Ne kas kita, kaip viena iš tautinio bolševizmo grupių buvo nacionalsocialistiniai trockistai - brolių Gregorijaus ir Otto Strasse-rių, kpt. Röhme, ltn. Scheringerio "juodasis frontas", kuris sužadė

kairijį NSDAP sparną ir vėliau buvo kruvinais likviduotas. Nacional-socializmas ir tautinis bolševizmas daugiausia skyrėsi bene tik tuo, kad Hitleris svajojo apie "didįjį visų vokiečių reichą", o tautiniai vokiečių bolševikai - Ernst Jünger, Nieksisch - regėjo viziją "r e i - c h o n u o V l i e s s i n g e n o i k i V l a d i v o s t e k o". Gal keistai atrodo, kad didžiausią užuovąją vokiečių tautiniam bolševizmui teikė tokie reakcinės kastos kaip reichswehras ir junkeriai. Jūs daugiausia paromė tautinio bolševizmo politikos koncepciją, pagrįstą Vokietijos ir Sovietų Sąjungos santykių glaudumu. Ne kas kitas, kaip du tipiškai prūsų junkeriai - ambasadorius Maskvoje grafas Brockdorff-Rantzau ir Berlyne užs. reik. ministerijos ryšių skyriaus šefas baronas von Maltzan - ano pckario metais buvo ataklus į SSRS nuorientuotos vokiečių užsienio politikos šampionai. Ne kas kita, kaip aukštoji reichswehro vadovybė nuomet buvo vokiečių karinių pajėgų ir sovietų raudonosios armijos bendradarbiavimo pionierius. Anų tradicijų tęsa, paskutiniųjų žinių liudijimu, buvo 1944 m. liepos 20 d. atentatas prieš Hitlerį: grafas Stauffenbergas šaukėsi talkon k o m u n i s t u s, primindamas, jog, Hitleriui su Himmleriu išdavus nacionalsocializmą, reikią realizuoti tikrąjį t a u t i n i j s o c i a l i z m ą. Sveičiary "Weltwoche" pastebi, jog greičiausiai dėl to britų vyriausybė to pabrėžėsi.

Tautinio bolševizmo pradais kvėpia naujėji "vokiečių socialistų vienybės partija". Sovietų Sąjunga šikart jau nebėra pasyvus ir atskaitiškas stebėtojas, bet aktyvus partneris ir iniciatorius. Jūs glėbėjimų "vienybininkų" skelbiami gaivališki nacionalistiniai šūkiai yra taip apskaiduoti, kad pasiturnautų kaip masalas sukrestai ir viskeriope atkurtume trokštamiai vokiečių tautai. Britų diplomatiniai bei publicistiniai stebėtojai ne be rūpestio išspėja, jog tik radikali ir konstruktyvi vakarietių politinė ir ukinė programa Vokietijoje galėtų apsaugoti vokiečių tautą nuo nue patekimo į sumaniai paspėstus spastus. Nacionalsocializmo avantiura gavo viršų ukinės netvarkos ir politinio chaoso dėka. Tė labai šiandien Vokietijoje daugiau kaip bet kada. Vokiečių nuetaikos užtat juo palankesnė naujai kad ir tokio tautinio bolševizmo avantiurai, kuri būtų sovietinis hitlerinis nacionalsocializmo atkopas.

P A S T A B O S

- "Europos korespondentų vardu". Amerikos lietuvių spaudoje priviso "korespondentų iš Europos". Jų antyumas girtinas, bet vargiai girtinąs neatsižvelgimas, kas rašytina. Daugiausia tuo pasižymi J. Tysliavos redaguojamas "Vienybės" savaitraštis, kurio Europos korespondentai atskirų asmenų atžvilgiu nuejo iki moralinio banditizmo. Aiekviename nr. šis laikraštis rašė lig šiol apie Lietuvos rašytojus ir veikėjus, turėjusius kokio ryšio su sovietiniu režimu. Sumaisęs tuos su turvais, ėmėsi kitų: gen. Raštikio, Dr. Starkaus, Dr. Kondiaus, ministerio Gylio. Nevengdamas prasimanymų, laikraštis rankioja viską, kas tuos žmones labiau pažemintų, subanalintų. Nesitenkina žmonių "dumblojimu", kaip tai pavadinu "Amerikos" savaitraštis. Dumblojamas ir įstaigos: vyriausioji lietuvių politinė institucija atvaizduojama karštuoliška, negalvojanti, nesiorientuojanti net Lietuvos netolimoje praityje. Tokias išvadas skaitydamas, amerikietis susidarys įspūdį: matai, kokie peckeliai tie jų vadai, o aš maniau juos dar paremti. Jeigu jau vada! tokie, tai kas per vieni eiliniai?... Ir p. Vyt. Alantas "korespondencijoj iš stovyklos" toje pat "Vienybėje" pasiskubina apibendrintai atsakyti: tinginiai, pletkininkai, šmugelninkai, kultūra nesidorimantieji, tik apie kultūrą šnekantieji.

Delto lietuvių juodinimo "Vienybėje" Vaidiulaitis "Amerikoje" rašo: "Ligšiol Amerikos lietuvių laikraščiai, išskyrus maskvinius, any tremtinių ir pabėgėlių atžvilgiu laikėsi gražiai, atjautė juos nelaimėje, suprato jų širdies žaizdas ir mokėjo tinkamai atsivėlgti į visokerpiopus jų vargus. Dabar "Vienybėje" ėmė rodytis straipsnių, kraivai piešiančių tiek pabėgėlius ir tremtinius apskritai, tiek ir pavienius asmenis...

Praeityje atsakingi, angli, amerikiečių ir prancužų pareignai yra gynę lietuvius tremtinius nuo maskvinių užspuolimų ir nuo vokiečių priekabių. Sveicary, danų, amerikiečių spauda, popiežiaus specialios komisijos yra įvertinusios tų pabėgėlių organizuotumą, kultūrinę veiklą, susipratimą. Ir štai tiems pareigunams, tai spaudai, toms komisijoms tenka nepaprasta čalia - savo liudijimais atremti ir tautinio Amerikos lietuvių laikraščio neigiamus atsiliepimus apie mūsų kenčiančius brolius ir seseris." (birželio 7 d.)

Pažymėtinas antras faktas - toje spaudoje skelbiami tremtinių gyvenimo dalykai, kurie čia tremtyje buvo svarstyti tik siaurame rate ir laikomi paslaptyste. Ledus čia pralaužė pereiną vasarą P. Grigaičio redaguojamos socialistinės "Naujienos". Jos paskelbė ištraukas vyr. politinės vadovybės protokolo, kuris buvo sutartas neskelbti. "Vienybė" nuėjo dar toliau: paskelbė apie nacionalistų partijos išjungimą iš vyr. polit. vadovybės net su tokiu tikslumu, kad, girdi, laisvės kovotojai ir tautininkai nepritarę nacionalistų išjungimui. Laikraštis rado galima atpasakoti turinį dokumentų, kuriais nacionalistų partijai, buv. volde-marninkams, inkriminuojamas bendradarbiavimas už pinigų svetimos valstybės naudai, ir polemizuoti su vyr. politinės vadovybės iš tų dokumen-tų pačartyomis išvačomis.

Sie spaudos faktai verti dėmesio dėl dviejų priežasčių: viena, jie rodo, kad mūsų tremtinių vidaus gyvenimo reikalai atsiduria užsieny; tremtinių užkulisiai, virtuvė, paverčiami paroda amerikiečiams; antra, išnešami viešumon dalykai, kurių paskelbimas Lietuvos reikalui yra aiškiai žalingas, nes dešifruoja asmenis ir įstaigas, kurioms yra pagrindo būti konspiracijoje; atidengia dalykus, už kurių atidengimą gali būti dėkingas tik Lietuvos priešas. Jeigu žiurėsime, keno naudai išsina tokios informacijos, tai kažin ar tiems "Europos korespondentams" nereiktų vadintis "Maskvos korespondentais".

Kodėl taip daroma? Kodėl tam "Europos korespondentui" patinka taip viešumoje kitus šiuokšinti? Priežastys, pirmiausia, psichologinės: žmogui, tarnavusiam komunistų judėjimui, paskui virtusiam tautininkų publicistu, paskui vėl nacionalsocializmo propagandistu, dabar vėl kuokitu, tokiam lengviau ant širdies, kada ir kitus pasiseka nutraukti nuo pječestalo, sumenkinti, net apipurvinti.

Antra, kui to korespondento "Vienybės" panflete apie gen. R. randi tuos pačius faktų iškraipymus, kurie buvo vienos kovos organizacijos rašte apie tą asmenį, daros aiškus ryšys tarp tų korespondencijų autoriaus ir tos vienos grupės. Aiškėja, iš kokių šaltinių imamos tos labai diskrečios žinios ir velkamos viešumon. Grupinis interesas pastatomas aukščiau už pagarbą kito žmogaus asmeniui ar tėvynėje likusių jo artimųjų saugumui, aukščiau už tiesą, aukščiau už tarpusavio sutartą diskrečiją, aukščiau už Lietuvos reikalą.

Trečia, kai skaitai "Laiške iš Švedijos" toj pačioj "Vienybėj" koneveikimus Dr. Konbiui, be gėdos, be sąžinės insinuacijos Dr. Starkui, jauti susinervinusį, kerštingą, kibly, suinteresuotą autorių ir jo sarkazme ataidi... "Diplomatų" komedijos stilius. Tada viskas aiškėja: Dr. Starkus buvo paskirtas BALFO įgaliotiniu, jį paskyrė dr. Konbius, o p. I. Šeinius buvo iš tų pareigų atleistas. Tai jau ne Europos, bet savo egoizmo korespondentas. Tai konstatavus jau plunksna sustoja, kad toliau nereiktų liesti Moriaco žodžiu tariant... lizdo, nes juo tektų vadinti santykius tarp Švedijoje buvusių ministerių, kurie tarpusavio

dalykų nepajégia tvarkyti be skundimosi Švedijos įstaigoms, be nuodų švaistomų net į Ameriką tretiesiems asmenims.

Po tokių liudnų išvadų blanksta optimizmas, kas pajégsim atlaikyti mūsų visų reikalams kenksmingų reiškinų antpluši, kurį taip kursto, remia žmonės, diriguojami iš anapus uždangos. Bet vis dėlto lieka atkaklus ir tiesus noras ieškoti priemonių informacijai sugrąžinti į reikiamas vėžes. O jos turėtų būti šios:

Pati politinė vadovybė turi susitvarkyti taip, kad jos nariai nevirstų pamfletinių ar išdavikiškų korespondencių šaltiniais. Jeigu įstaiga to formaliai negalėtų, tektų nuosirdžiai kalbinti atitinkamas grupes, kad jos pačios susitvarkytų, nes juk už jų narių pseudožygius atsakomybė krinta joms. Norėtum, kad jos imtųsi ši reikalą tvarkyti su visu nuosirdumu.

Nieko nepadėtų tik formalus pasiaiškinimas: mes savo žmones jau seniai esame išpėję jei faktiškai šie žmonės bus aprupinami "pavojinga" medžiaga to formaliai negalėtų, tektų nuosirdžiai kalbinti atitinkamas grupes, kad jos pačios susitvarkytų, nes juk už jų narių pseudožygius atsakomybė krinta joms. Norėtum, kad jos imtųsi ši reikalą tvarkyti su visu nuosirdumu.

Pirmas kartas viešumoje yra mesti (lietuvių, deju!) šlykštus kaltinimai nacių aukai. Dar 1944 m. vasarą žmogus, kuriam Dr. Starkus Stutthofe išgelbėjo gyvybę mus informavo apie dr. Starkaus veiklą, kurios dėka šimtai žmonių buvo išgelbėti. Kai dabar korespondentas, kuris neatėjęs nei bolševikinio, nei nacinio slogučio, paleido gandą, kad dr. Starkus savo eksperimentams žmones vartojo, kad jis beveik žmogučys, manome, kad yra dar gyvųjų Stutthofio aukų, kurie jaus moralinę pareigą pasakyti tiesą.

- Išvados iš "Vienybės". Amer. liet. kom. "Vilnius" angliskasis priedas birželio 7 d. dėda informacijai antraštę "American Lithuanian Fund Represented Abroad by War Criminals" - Amerikos lietuvių fondui atstovauja karo nusikaltėliai! Tas karo nusikaltėlis tai dr. Starkus. Jį laikraštis sugretina su dr. Schilling, kuris sąjungininkų pasmerktas mirčiai. Laikraštis primena, kad dr. Starkaus "kriminalinius darbus" paskelbusi "Vienybė". Štai kaip patarnavo Lietuvos nedraugam įtužusio rašytojo pasitaškymas plunksna. Ir dar syki kyla klausimas: ar tas įtužęs rašytojas, daug rašęs apie "raudonąją tvaną", pagalvojo į kokią parėti "raudonąjį" akyse pastato šmeižiamojai šeimai? Tokių dalykų akivaizdoje yra pagrindo su kiekiečių laikraščiu, susisielojusiu dėl vokiečių žinomo beletristo, tarti apie musąjį: mes pažįstame ir grožinės jo kuryba, bet mes nenorime daugiau pažinti žmogaus, savinaudiško de-nuncianto.

- "Apie liaudininkų ir tautininkų susijungimą". Tokia antraštė "Vienybės" (VI. 7) bendradarbis iš Europos praneša, kad Amerikos lietuvių spaudoje perėytų metų pabaigoje šmė rodytis žinių apie pastangas sujungti tautininkus su liaudininkais. Socialistų "Naujienos" piktai žodžiais paskelbė, kad su fašistais negali būti jokios vienybės. Bet tautininkų laikraštis kitaip informuoja. Laikraštis patvirtina, kad oficialaus partijų susitarimo nebūta, o buvusi tik individuali iniciatyva iš vienos ir iš antros pusės žmonių. Toks mėginimas suartėti nėra naujas: "Tų dviejų grupių susiartinimo minčių pasireiškėavo ir dar anksčiau. Nepamirština, kad liaudininkai su tautininkais ėjo susiblokavę į 1926 m. pasauitinio demokratinio Lietuvos seimo rinkimus. Buvo kalbėta, kad liaudininkai tada padėjo tautininkams prvesti į seimą savo tris atstovus: A. Smetoną, A. Voldemarą ir kun. V. Mironą." 1926 m.

perversmas ir tautininkų režimas tuos santykius sužalojęs. Tačiau "Vis tiek glaudus ir aktyvus liaudininkų žmonių su tautininkais bendradarbiavimas ekonominėje ypač kooperatinėje dirvoje ir kai kuriose politinėse įstaigose (praktiškai, oficialiai skaitantis "opozicijoje") ir anuomet pakildavo mintį: ar jau taip daug tos dvi srovės viena nuo kitos skiriasi?"

Autorius nurodo, kad tautininkams nebuvo priimtinas liaudininkų, ypač jų priešauglio (vėliau subolševikėjusio) "kairumas", o liaudininkams tautininkai nebuvo priimtini dėl jų susirišimo su Smetona ir jo režimu. Tie skirtumai sumažėjo, ir vėl daugiau bendrų kelių susidarė vokiečių šūkių dėžės laikais. Dabar: "Abi tos grupės tvirtos (susijungimo) klausimus gana palankiai svarsto, bet neskaitant atskirų asmenų privatinės iniciatyvos, partijos oficialiai žygių nedaro. Jos, matyt, svarsto "už" ir "prieš", dėsia, skaičiuoja partnerio pliusus ir jo nuodėmes. Soc. dem. ir liud. - taut. susijungima žiuri "netgi palankiai", krikšč. dem. "šiek tiek nervuodamiesi". Laisvės kovotojai - palankiai, ir patys norį buti sąimi tarp liaudininkų ir tautininkų. Tam jie geriausiai ir tinka. - Politinė aritmetika. "Varpo" 6-7. nr. dr. K. Grinius, rašydamas apie Lietuvos III seimą politines grupes taip skirsto ir blokuoja: "Sudėjus III seimo krikšč. bloko atstovų skaičių su tautininkų atstovų skaičiumi gaunama: $30 + 3 = 33$, o sudėjus liaudininkų, socialdemokratų ir ukininkų partijos frakcijų atstovų skaičius gaunama: $22 + 15 + 2 = 39$ " Šitokia aritmetika iškreipiama istorinė faktų tiesa, kurią čia ir tenome atitaisyti. III seimo rinkimuose tautininkai buvo "sudėti" neš su "krikšč. tais", bet susiblokavę su liaudininkais. Kaip tautininkų spaudoj sakoma, liaudininkai padėjo praveisti į seimą Smetoną, Voldemarą ir Mironą. Lygiai ir tautininkai seime padėjo į prezidentus išrinkti dr. K. Grinių. Net rezistencijos metu tarp dviejų partnerių vedant šerybas dėl politinės vadovybės sudarymo, tautininkai (kaip ir nacionalistai) figūravo sykiu su liaudininkais ir socialdemokratais. Fašistais ir "provačistais" jie oficialiai imta vadinti tik 1945 m. pradžioje dėl tam tikrų priežasčių.

Šią politinės aritmetikos klaidą atitaisome dėl to, kad ja straipsnio autorius nori grįsti dabartinius praktines savo politikos siekimus, kurie yra išryškinti straipsnio pabaigoje. Dėl pačių siekimų teisingumo ir tinklingumo yra laisva galvoti ir taip ir kitaip, bet negalima sutikti, kad bet kurie ir bet keno siekimai būtų remiami sąmoningai prasilenkimu su faktais.

~~Šis straipsnis pateiktas kaip informacinis dokumentas ir neturėtų būti laikomas oficialiu pareiškimu.~~

P R A E I T T E S . K E R T E L E

1917 m. WILNIAUS KONFERENCIJA.

Kai Kerenskio Rusija atbudusių ir nepriklausomybės ieškančių tautų interesų maža tepaisė, tai iniciatyvos ėmėsi jos priešas. Tiesa, parašavertus, vokiečių politika Rusijos atžvilgiu nebuvo aiški. Vis negalėjo aosisorėti, ar ieškoti taikos su Rusija, ar susirasti priemonių Baltijos pakraščiams aneksuoti. Karinė vadovybė, kalzeris ir užs. reik. ministerija norėjo separatinės taikos su Rusija. Bet tuo pat metu pradėjo kontaktą ir su okupuotų Rusijos erčių tautiniais sąjūčiais. Nuo 1917 m. vasaros ir lietuvių sąjūčiui buvo leista pasirodyti scenoje. Negalint pasiekti taikos su Rusija ir baigti dviejų frontų karo, vokiečiai pradėjo, ne demonstruojant savo aneksinių planų, sudaryti sau palankias sąlygas raltijų, ypač Lietuvoje. buvo siekiama tokių formų, kad nukariauti rytuose kraštai neberėkėtų grąžinti Rusijai.

Vis labiau sklindant Vilsono tautų apsisprendimo šūkiams, reikėjo turėti vietos gyventojų nusistatymą, kad vokiečių politika tinkamu momentu (plg. vėliau Brašto dėrybas) galėtų operuoti neva laisvu pačios tautos apsisprendimu. Vadinas, vokiečių interesai reikalavo paremti lietuvių laisvės pastangas, nes tik tuo keliu jie tikėjosi pasiimti ir pačią Lietuvą. Karui besitęsiant Lietuvos klausimas vis aktualėjo. Tiesa, vokiečiai tą klausimą manė visai paprastu būdu sutvarkyti. Tam jie ir patyrimo jau turėjo: kurse ir Ukrainoje jau buvo sudaryti iš sąu patikimų asmenų Pasitikėjimo Tarybas ("Vertrauensräte"). 1917 m. vasarą vietiniai karinės valdžios organai ir Lietuvos bandė tokią tarybą susidaryti. Tik n-4 v i e n a s lietuvis inteligentas nesutiko tokios tarybos nariu būti. Lietuviai reikalavo, kad taryba būtų ne karinės vokiečių valdžios skirta, bet pačių lietuvių i s r i n k t a. Vokiečiai rinkimų nelaido, bet sutiko leisti paties li e t ū v i a m s p a r i n k t i iš kiekvienos apskritys (buvo 33 apskritys), po 5 - 8 atstovus, kurie susirinkę į konferenciją sudarytų neoficialinį organą. Buvo sudarytas iš 16 įvairių grupių asmenų organizacinis komitetas. (Jame buvo 9 kunigai). Tas komitetas be kita ko nustatė, kad konferencijoje dalyvauja t i k l i e t u v i a i, arba žinomi savo lojalumu lietuvių tautos aspiracijoms. Komitete buvo nusistatyta mažumoms pripažinti teises jau sukurtoje valstybėje. Tačiau valstybę kuriant tautinių mažumų orientacijos paaišyti nebuvo galima, nes kai kurios (pav. lenkai) buvo aiškiai prieš lietuvių siekiamą nepriklausomybę. Toks komiteto nusistatymas padėjo ir patiems lietuviams aiškiau apsispresti. Vilniaus kairieji lietuviai, spietęsi aplink "Agronomijos Draugiją", vis dar vengė t a u t i n i o k a l i o. Jie laukė ar ieškojo bendradarbiavimo su demokratiniiais lenkų, gudų ir žvėp sluoksniais.

E

Iš 264 parinktųjų atstovų iš įvairių vietų ir įvairių srovių į konferenciją atvyko 214. Pasakojimai buvo nevieši. Vokiečių politikos referentas komitetui buvo pažymėjęs, jog konferencija turinti nutarti "prisi-
jungimą prie Vokietijos ("Anschluss an Deutschland"). Komitetas sutiko pažymėti tik g a l i m u m a ryšių. Bet ir tas kompromisas, kaip okupantų primesta konferencijai sąlyga, komitete sukėlė ilgų diskusijų. Sitokioj nuotaiškoj 1917 m. rugsėjo 18 d. Vilniuje susirinko konferencija. Bendri kartaus bei slėgiavimo gyvenimo vargai, v i l t i s m a t y t i t a u t a n e p r i k l a u s o m a buvo stipri visos srovės jungianti grandis. Žinoma, neapsieita be diskusijų pagrindiniais klausimais. Ypač bendroji politinė rezoliucija sukėlė daug karštų ginčų. Suprantama, kad uždaroje okupacijoje, be ryšių su pasauliu, daugumoje atveju tik vokiečių propagandinio laikraščio "Dabarties" informacija maitinamais lietuvių inteligentams sunku buvo orientuotis pagrindiniais tautos ateities klausimais. Vysk. J. Staugaitis savo atsiminimuos ("Lietuvos nepriklausomybės aistra", Naujoji Romuva, 1937 m. Nr. 9, 196p) sako: "Juo sunkiau buvo susikalbėti, kad socialistai stengėsi prie jokio susitarimo neprileisti." O. K. Jokantas pastebi ("Suvalkų Kalvarijoje vokiečių okupacijos metu 1914-18m.", Karo Archyvas, VIII, 1937, 181 p.), kad socialdemokratų daug tikėjosi iš kitų kraštų demokratų ir laisvės šukių. Iš to jie čarę - suprantama vokiečių nenaudai - toli siekiančių išvadų. Tik iš neutralaus krašto kaip Šveicarija buvo galima su platesne perspektyva žiūrėti į kondensuotas politikos ir karo įvykius. Iš ten į konferenciją tiesiai atvykę kan. K. Olsauskas ir dr. J. Kurickis galėjo aiškiai referuoti apie padėtį ir paryškinti konferencijos nusistatymą.

Kas gi galėjo padėti Lietuvai pricikelti? Višhelmas II ir Pranas Juozapas buvo jau 1916 m. lapk. 5 d., norėdamu lenkus patraukti į save paskelbę nepriklausomą Lenkiją; rusų vyriausiasis kariuomenės vadas (Nikolajus Nikolajevičius) lenkoms buvo pažadėjęs autonomiją. Lietuvai

abi kariaujančios pusės - Rusija ir Vokietija - 1915-16 m. nieko gero nežadėjo. Entantė mums taip pat nieko gera negalėjo daryti, nes ji, kokias tik bekėlama lietuvių aspiracijas, visada būtų kenkusi savo sąjungininko (Rusijos) interesams. Prancūzų spaudos ir valdžios sferose griuvant Rusijai dielio pasisekimo turėjo stipri ir sumani lenkų propaganda. Lenkai kėlė plačios istorinės valstybės mintį. Todėl ir prancūzai iš tradicijos suprato, kad Lietuva turi būti unijoje su Lenkija. Iki šiol nėra žinoma faktų, kurie rodytų, kad kuri nors Entantės valstybė 1915-1918 m. Lietuvos klausimui būtų rodiusi bent kiek realaus palankumo. Tuo nereikia nė stebėtis. Lietuvių klausimas pasaulio opinijai buvo nežinomas nors ir stengėsi jį Šveicarijos Lietuvių Informacijų Biuras propaguoti periodinėje spaudoje ir, palyginti, gausiais atskirais leidiniais.

Paprastai kariaujančios pusės naujai atbundančias tautas ir atsiatančias valstybes stengiasi paimti savo globon. Atgimtančioji nepriklausomam gyvenimui Lietuva Entantei, žinoma, atrodė vokiečių padaras. Entantės spauda ne be pasipiktinimo komentavo, jog santarvininkų iškeltuosius tautiškumo ir apsisprendimo principus vokiečiai panaudojė tik savo interesams (V. Bartuška: Liet. nepr. kryž. kel. 150 p.). Lietuvos atžvilgiu, galima sakyti, tie principai Entantės spaudoje nebuvo taikomi. Įdomu, kad ir pats Vilsonas, paskleidęs garšų jį tautų apsisprendimo šūkį, jį paneigdavo kai klausimas paliesdavo Rusijos pavergtąsias tautas.

Šitaip neaiškiai stovėjo lietuvių klausimas tarptautinėje plotmėje. Lietuvos nepriklausomybės reikalą galėjo iškelti tik vieni vokiečiai. Lietuviai nutarė ta, galima sakyti, vienintele proga pasinaudoti. Eidama ta kryptimi konferencija absoliutine balsų dauguma nutarė: "Kad Lietuva galėtų laisvai plėtotis, turi būti sukurta nepriklausoma Lietuvos valstybė, demokratiniiais principais sutvarkyta, prisilaikanti etnografinių sienų, su ekonomijos reikalaujamais korektyvais." Nors mažumos į visą darbą žiūrėjo abejingai, ir išrinktoje taryboje nesutiko bendradarbiauti nei žydai, nei gudai, nei lenkai (jiems buvo rezervuotos 6 vietos), tačiau konferencija pareiškė: "Mažumoms garantuojamos kultūros teisės". Svarbus konferencijos nutarimas, kad "Vilniuje sušaukta konstituanta turės nustatyti valstybės pamatus ir santykius su kitomis valstybėmis."

Vokiečiai reikalavo dar specialios rezoliucijos, be kurios lietuvių klausimas nebūtų gavęs eigos. Vokiečiams toji rezoliucija buvo svarbiausia. Konferencijai teko sunkus uždavinys. Pagaliau tokia nuomonė laimėjo viršų: jei vokiečiai karą laimės, vistiek lietuvių ir vokiečių ryšiai turės būti glaudūs, o jei jie netaptų nugalėtojai, tai santarvininkų bus reikalas, kad tie ryšiai būtų nutraukti. Lietuvių veikėjams buvo svarbu, kad Lietuvos reikalas nebūtų užmirštas ir atsidurtų pasaulinės politikos arenoje. Šitokiomis intencijomis ir buvo priimta ta speciali rezoliucija:

- Jeigu Vokietija (okupavusi valstybė) sutiktu dar prieš taikos konferenciją proklamuoti Lietuvos valstybę ir pačioje konferencijoje paremti Lietuvos reikalus, tai Lietuvių konferencija, turėdama omenyje, kad Lietuvos interesai normalinėse taikos sąlygose yra pasvirę ne tiek į rytus ir ne tiek į pietus, kiek į vakarus, pripažįsta galimą sueti busimai Lietuvos valstybei, nepakenkiant savarankiskam jos plėtojimuisi, į tam tikrus dar nustatytinus santykius su Vokietija. 2

X

Vienas svarbiausių konferencijos darbų buvo tautai atstovaujančio organo - Tarybos - išrinkimas. Čia buvo pasireiškę nesklamumą tarp katalikų resp. kunigų ir socialistų. Į 20-ties narių renkama Lietuvos

Tarybą buvo patekę 6 kunigai. Kairieji, gavę vos 2-3 žmones, rodė didelį nepasitenkinimą. Lojalumą ir solidarumą rodydami, kunigai (Stankevičius ir Urbanavičius) savo vietas Taryboje užleido socialistams. Jų vieton įėjo du socialistų atstovai (J. Vileišis ir St. Narutavičius, pirmojo Lenkijos prezidento brolis).

Nors, kaip minėta, atstovai į Vilniaus konferenciją nevisai demokratiniu keliu buvo išrinkti ir formalus mandato tautos valiai reikėti ir atstovauti neturėjo, bet savo nusistatymais jie sutapo su tautos aspiracijomis ir interesais. Todėl konferencijos darbai ir nutarimai susilaukė pilno visuomenės pritarimo ir visokeriopos paramos. Su 1917 m. Vilniaus konferencija baigėsi ta Lietuvos istorijos tarpsnis, kuris buvo prasidėjęs su 1905 m. Didžiojo Vilniaus Seimu. Aname Seime susikristalizavo tik pati Lietuvos nepriklausomybės idėja, ogi 1917 m. Vilniaus Konferencijoje jau išryškėjo ir pačios nepriklausomos Lietuvos realus vaizdas. Ten buvo žodis, čia jis jau tapo kumu, tapo Lietuvos valstybės embrijonu, iš kurio 1918 m. vasario 16 gimė Lietuvos respublika.

TURINYS

1. Diskusija ir visuomenė	1
2. Lietuvos bylos kronika	3
3. Okupuotoje Lietuvoje	5
4. Politika ir pasaulėžiūra (tęsinys)	6
5. DP problemos	12
6. Vokietija didžiųjų žaidime	16
7. Kurliuk vokiečių tata	21
8. Pastabos ("Europos korespondentų vardu", "Išvados iš "Vienybės", "Apie liaudininą ir tautininką susijungimą", "politinė aritmetika")	24
9. 1917 m. Vilniaus konferencija	27

AUKOS

K. K.	Rm. 50,-
Inž. V. J.	" 70,-
Už suteiktą paramą ir parodytą palankumą nouširdus ačiu.	
	Red.

